

Raporto pal-o monitorisaripe e civilo
societatosqo pe kualiteto e Nacionalno
Strategiako vash egaliteto, inkluzia
thaj Rromani participàcia ande Tjehia

(2022)

O raporti vash e umbrela organizacia RomanoNet kerda kotar o Mgr. O Jan Husák katar e biprofitno organizacia Romodrom thaj o Mgr. Selma Muhič Dizdarevič, Ph.D., andar o Fakulteto vaś e Humanitèta, Charles University.

Kado raporto sas boldino pe romani chib katar o Michal Miko.

O raporto kerdape sar kotar taro inicijativa "Preparativno Akcia – Monitoripe taro Romano Civilno Societeto – Zuralipe taro Kapaciteti thaj Involviribe taro Roma thaj Pro-Roma Civilno Societeta ko Politikako Monitoripe thaj Revizija" implementirimi taro jekh konsorciumo savo si inkerdo katar o Instituto pala Demokracia katar o Centralno Evropako Universiteto (DI/CEU), saveske membrura si Evropaki Roma Grassroots Network Organizacienqo Netvorko (ERGO Network), Fundación Secretariado Gitano (FSG) thaj Evropako Centro vaś e Rromane Xakaja (ERRC). I inicijativa sas finansirime katar e Evropaki Komisiaki Generalo Direktorato vash Justicia thaj Konzumentura (DG Just) telal jekh grantosko kontrakto servisura No. JUST/2020/RPAA/PR/EQUA/0095.

O raporto si ande leste le arakhadimata katar le autorura thaj na musaj te sikavel le dikhimata katar o konsorciumo vaj katar e Evropaki Komisia, savi nashti te avel responsibilo pala varesavo hasnipe savo shaj te avel kerdo katar e informacie save si ande leste.

SASTO

CHARŇI PREZENTACIA	6
ANGLOLAV	8
1. PARTICIPACIA.....	10
1.1. Romani participacia ando gatisaripe e Strategiako 2021+	10
1.2. Romani participacia ki implementacia, monitoringo thaj evaluacia Strategia 2021+	11
1.3. Sistema e politikane konsultàcienqo e civilo societètaça jekh katar e partie save si ande relacia	13
1.4. Zuralipe e pozicijako e romane komuniteturengo ko lokalno nivelo.....	14
1.5. Barjaripe e kapaciteturengo katar o romano civilo societeto	14
2. RELEVANÇA	17
2.1. O maripe karing antiziganismo thaj diskriminacia.....	17
2.2. Edukàcia	18
2.3. Butjaripen	20
2.4. Sastipasko zutipe	21
2.5. Kher, bazake servisura thaj enviromentalno justicia	23
2.6. Socialo protekcia	25
2.7. Socialne servisura.....	26
2.8. Protekcia e çhavorenqi	27
2.9. Suporto thaj džanglipe palo romano arto, kultura thaj historija.....	28
3. EFEKTIVNO ĆÁĆIPE	29
3.1. Phanglipe e relaciake themeske thaj Evropake politikenca.....	29
3.2. Responsibilitèta vaś o koordinàcia thaj o monitorisaripen e Stratègiaqo 2021+	30
3.3. Planosko kvaliteto.....	31
3.4. Finansirimos	31
3.5. Monitoripe thaj evaluàcia	32
3.6. Evaluàcia e aźutipnasqi e aźutipnasqi thaj e sastipasqi	33
4. ĆÍĆIPE E EU-STRATEGIKANE RAMOSQO VAŚ RROMA	34
4.1. Te lel pes sama o diverzitetu maśkar e Rroma.....	34
4.2. Jekh kombinàcia e generalo thaj e ciljome dromenqi	38
4.3. Ko hasnipe e alavengo save si introducime katar e Evropaki Konsiloski rekomendacia	39
KONKLUZIE THAJ REKOMENDACIE	40
LINKURA	43
ANNEX: LISTA E PUĆHEMENQI THAJ E KONDICIENQE	45

LISTA E ABREVIACIENQE

DVPP	Maj dur edukacia e sikavnengo
EC	Evropaki Komisia
ESF+	Evropako Socialno Fondo plus 2021–2027
ESIF ČR	Evropake strukturàlo thaj investiciaqe fondurà le ČR
EU	Evropaki Unia
IROP	Integrime Regionalno Operativno Programo 2021–2027
MK CR	Ministeriumo vaś Kultura andi Āehikani Republika
MMR CR	Ministeriumo vash Regionalno Barjaripe e Āehikane Republikako
MPO CR	Ministeriumo vaś Industria thaj Trade e Āehikani Republika
MPSV	Ministeriumo vaś buti thaj socialo butà and-i Āehikani Republika
MŠMT	Ministeriumo vash Edukacia, Terne thaj Sporto ki Āehikani
MZ ČR	Ministeriumo vash Sastipe e Āehikane Republikako
NEET	Bibućako, na si ande edukacia, vaj na lel kotor ande profesionalno treningurapreparacia (Na ande edukacia, buti, vaj treningo)
NNO	Na-themutne bi-profitoske organizacie
OP JAK	Operativno Programo Jan Amos Komenský 2021–2027
OPZ	Operativno Programo Buti
OPZ+	Operativno programo Buti plus 2021–2027

CHARŇI PREZENTACIA

I nevi "Romengi Egaliteto, Inkluzija thaj Participaciaki Strategia 2021-2030" (maj dur akhardi sar "Strategia 2021+"), adoptirimi katar o Āhikano gavermento ando Maj 2021, reprezentisarel jekh paruvipe ando pherdo reslipe e romane integraciako, anglunes palal kadala rezona:

(a) thovel maj baro akcento pe involviripe e Rromengo thaj e Rromane džuvljengo ande implementacia e ciljorengi katar e Strategia 2021+ prekal o ciljo krujal-kotor pala majbari reprezentacia e Romengi thaj e Rromane džuvljengi ande procesura pala keripe e decizjako (emancipacia, inkluzia thaj participacia);

(b) eksplicitno pindžarel o anticiganizmo sar jekh puĉipe savo kerel buti;

(c) definisarel o šajdipen e kapaciturongo thaj e resursenqo vaš i implementacia e Strategiaqi 2021+ sar aver šerutno ciljo. Aver laĉho aspekto e Strategiaqo 2021+ si i decizia te kiden pes e dāte save si trubujipe vaš jekh kvalitetosqi procena e impaktosqi thaj e efektivitatea e Strategiaqi 2021+ korkori.

Pe kontra, percipisaras bi-laĉhimata and-i rig te del pes suporto vaš o arakhipen thaj o zuralipen e rromane identitetosqo, maj but and-i rig e voluntarno registraciaqi e rromane nacionalitetosqi, sar egzāmplo kana kerel pes o ginavipen. Odova vakerel pe bidosta buti e majoritetea, so si vakerdo butivar ani Strategia 2021+ numa ano lil e monitoripe e diskriminaciako, a na but ano phanglipe e integraciake politikasa. I integracia našti te ažukerel pes te kerel pes jekh rigate, thaj odolesqē trebal te implementisarel pes vi e rekomendacie katar e EU institucie, sar si o horizontalno objektivo thaj o rigāripen "Rekomandacia e Konsilosqi e Evropaki Uniaqi pal-i egalitāta, inkluzia thaj participacia e Rromenqi", savo promoviril pozitivne narativura pala e Roma, inkluzivno kodola save šaj te dikhen pes sar modelura, trubul vi te introducil pes interakcija maškar diferentne populacijake grupe thaj majlaĉho haĉaripe pala e problemura saven si Rromane mušā thaj džuvlja. Maj dur trubul te zurarel pes e mere pala buxljaripe e kooperaciako thaj konekcia e romane thaj pro-romane biprofitno organizaciengo e romenca thaj e majoritetosko civilo societeto.

Participacia

Ano rig e participaciaki, amen dikhas e Strategia 2021+ sar but laĉhi. Nesave strategikane thaj specifiĉna objektivura, mesura thaj resursura den akcento pe majbari participacija e Rromane mušenge thaj džuvljenge ande but kotora katar e Strategia 2021+. Rromane mušā thaj džuvlja ĉaĉes len kotor ko monitoringoske komitutura, butjarne grupe thaj platforme pala individualne operative programura katar "Evropake Strukturake thaj Investiciake Fondora katar Āhikani Republika" (maj dur akhardo sar "ESIF katar Āhikani Republika") thaj nacionalne koordinaciake strukture.

Relevānca

O šerutno kontribucia e Strategijako 2021+ si probabilno o pherdo monitoringo thaj maripe mamuj o anti-Ciganizmo, mashkar lende vi o kerdipe e "Komitetosko vash maripe e anti-Ciganizmosko" ano Guvernosko Konsilo vash e Romane Minoritetonge Bucha thaj o zuralipe e anti-Ciganikane mesura ano strategikane dokumentura. Ani rig e edukaciaki sito pozitivuno kay o Ministeriumi vash Edukipe, Terne thaj Sporti manglape te thovel thay te resol specifikune indikatorya ano avutno periodi e implementaciako e Strategijako 2021+, sar misal te tiknyarel o numero e segreguime shkolenqo kotar 50%. Numaj, si jekh bi-laĉhipe e mesurenqo save ka fokusirinel pes specifiĉno pe romane ĉhaja thaj romane dada thaj deja. Aver xasaripe si kaj o baro kotor katar specialo edukaciake centrura (save den rekomendacie pala edukacia e sikljovnenqo ande specialo režimo) si integralno kotor katar e škole, so kerel segregacia. Ande buĉarimasko ĉāso, trubul te zurarel pes o prinžaripen e butjarnengo sar te kerel pes prevencija diskriminācia. Ande sastipaskiri rig, e participacija

katar e Rromane murša thaj džuvlja ande kreacija e ciljoreng e thaj mesurengi sas maj slabo - thaj trubul te zurarel pes. Ande rig e kherengo, dikhas o pučipe e diskriminaciako sar jekh lačno vazdipe pe sasto kheresko marketo, na numaj pe socialno ekskludirime thana. Strategia 2021+ maj dur, ande komparacia e anglune Rromane strategijenca, vov barjarel e participacia e biprofitno organizaciengi sar kherengo furnitori. Ando avutnipe, sa kadja, ka avel trubujipe te inčarel pes e phure, e handicapime thaj bi-kherutne Rromane manuša ande politike pala žutipe pala khera. And-i rig socialo arakhipnaski, e majbare xasarimata si maj but kerdine katar o bi-dosta dikhipen e individualne trubuimatenqo e Rromane muršenqo thaj žuvljenqo thaj o flat-rate-esqo thovipen e politikenqo save si phangle e politikenca save si phangle e socialo sekuritatoso thaj e maripnača mamuj o čororipe.

Ažukerdi efikasnost

I strategia 2021+ zurarel i solidariteta pe nacionalno nivelo akcentirindoj o phanglape e avere bazake nacionalne dokumenturenca, sar so si o Nacionalno Rekuperaciako Plano thaj aver programoske dokumentura katar relevantne ministrura. Numaj, ačhol te dikhel pes te sa e mere ka oven suksesutne implementirime.

Katar o dikhipen e monitoringosko thaj evaluaciako, i Strategia 2021+ si kerdini katar o Ofiso e Centralno Inteligencaki Agenciaki, savi si vi o centralno koordinatori pala lako implementacia andar e struktura e publikane administraciaki, e bi-profitno sektoreški thaj e rodipnaske institucie . Na dosta kapaciteto, resurse thaj mandato kadale organosko von keren but pharipa vash oleski funkcionalno kapaciteta te koordinirinel thaj te implementirinel e 2021+ Strategia, mashkar lende vi mehanizmura vash monitoripe. Sistematikano thaj konzistentno reprezentacia e regionurenqi thaj e lokalone guvernurenqi sas but vràma problematikano. Ande relacia e anglune strategienca, sas baro progreso sas kerdo ano finansiripe e Strategiako 2021+ prekal ESIF CR. I strategìa 2021+ vi labàrel specifično ciljosarde intervencie, kana o angluno fokuso sas phanglo e generalo (vaš egzàmplo, na-Rromane ciljirime) finansiripe thaj logikane atunc ciljosardo te na len sama pe specifičnosti Rromane muršengere thaj džuvljenge.

O šerdipen e EU-esqo stratègiko šerutno

O nevo „EU Strategikano Ramo vash e Roma“ čhudàs o fokuso andar sasto stratègiko objèktivo katar i socio-ekonomikani integràcia e marginalizirime Rromenqi karing i trin šerutne stratègia e egalitetosqi, inklùziaqi thaj participaciaqi. I Čehikani Strategia 2021+ lel sa kadala goalura ande peste thaj inkorporil len ande peski mesura.

Numaj, na si egalutno reslo karing sa e Rromane grupe save identifikuil. Vi te e romane džuvlja astaren jekh importante than ande agenda Strategia 2021+, naj suporto te kerel pes networko e romane džuvljengo thaj direktno suporto pala o kerdipe thaj funkcioniripe e romane thaj pro-romane džuvljikane bi-profitno organizaciengo. Mesura pala phureder Rromane džuvljija si bidosta, so von naj definišime sar specifično ciljoski grupa. Našti te vakere pes kaj i Strategia 2021+ inčarel cilura thaj mere save si phangle e romane populaciasa saven si disabiliteto.

Ande faza savi akana evaluisaras, i Strategia 2021+ resel te arakhel jekh balanso maškar jekh generalo thaj jekh reslo drom, kadea te nakhel o (na-justifikuime) phenipen e majoritetosko societatosko kaj e resurse si disproporcionalno alosarde e romane komunitetake.

ANGLOLAV

O prezentirime raporto si fokusirime pe evaluacia e Strategiaki 2021+, savi o Guverno e Āehikane Republikako adoptisarda ko Maj 2021. E propozime cilura ki Strategia 2021+ definirinen avutne pasura te den suporto e implementaciake e politikengo save o Guverno e Āehikani Republikako thaj leske autoritetura trubul te lel pe peste te del suporto e Romenge thaj e Rromane džuvljenge ande kooperacia e civilno Romane societatea. Akava bazako ciljo na sine ande implementacia e anglune rromenqe integraciaqe strategienqi sas dosta promovirime pal-e bute rezonenāa. Anglune Rromane strategije Āi džanas specijalno pala e politike katar e komune thaj forura thaj Āi ināarenas dosta but Rroma thaj pro-Rromane bi-profitoske organizacije. Vaš kadala nacionalne Rromane strategie katar o periodo anglal o 2020-to berš, e finansikane žanglimata na sas klaro determinime. Implementacia e anglune Rromenqe integraciaqe strategienqi sas butivar Āhudini maj dur katar e themesqe thaj Evropaqe politike. And-o than te žan palal jekh šerutni themeski strategija vaš i inkluzia e rromenqi, ando nakhlo vaxt jekh strategija pal-i sociālo inkluzia vaj strategija pe regionalno vaj forosko nivelo, bizo specifiĀno fokuso pe Rromane/Romane džuvlja. Kadi situacia anel na numaj te na-pherdon e anglune rromenqe integraciaqe strategie, numaj vi te avel laqo bi-efektivo phanglipe avere nacionalne dokumenturenθar thaj politikenθar. Po agor, akava si vi sikavdo kotar o Nevimata pe statuso e romane minoritetosko ande Āehikani Republika pala 2020-to berš,¹ kote si vakerdo kaj ande palune berša Āi sasa baro paruvipe ande institucionalo sekuritato pala e romani integracia.

O na-dostato pherdipe e anglune Rromane integraciake strategijengo sasa vi phanglo e bi-gatisaripnasa e Rromane thaj pro-Rromane biprofitno organizaciengo te len efektivo kotor ande sa e faze e implementaciake e Rromengi strategijaki. Kava žanipen si vi and-i Strategia vaš i Integracia e rromenqi ži ka-o 2020-to berš ando ciljo 13.2 "De suporto vaš o keripe e kapaciturenqo e organizācienqo Rromani civilno societeta te šaj smislo te keren dialogo thaj te len kotor ki kreacia, implementacia thaj monitoringo e romane integraciake procesesko". Organizacie bi-profitoske thaj aver kljuĀne aktora ande promocia e integraciaki thaj inkluzivno politike thaj mere inke jekh "profesionalno suportosko sistemo" si xasardo, savo šaj te den atunĀi respōnso efektivo karing e paruvimata e legislaciaqe, strategikane, Evropake, nacionalne vaj lokalone politikaqe. Jekh kasavo "sistemo" na numaj mangel phanglo decizjako keripe, numaj vi vazdipe e profesionalne kapaciturenqo e bi-profitno organizaciengo organizacie. Romane thaj pro-Romane na-profitno organizacije thaj aver reprezentantura taro romano civilno societeto odolesqe but vrjama kerena zor te zuraren pes profesionalno thaj personalno kapacitutura e na-profitno organizacijengo te šaj te resen lungo-vrjamake thaj efektive rezultatura, numaj vi komune, regionura thaj themeske autoritetura.

Nacionalno Strategia palo Romano Jekhipa, Inkluzija thaj Participacija

I Strategia 2021+ aprovirimi kotar o Guverno e Āehikane Republikako, savi si kerdini pe tematikane kotora, del kontribucia vash akala cilura. Kadala si kerdine te ciknjaren vaj te eliminirinen e na-egalitutura thaj e perzistentno problemura ande maj bare socialne thana: khera, buti, sastipe thaj edukacia, kana si dino transversalno atencija pe kreacia e kondiciengi vash maj ucho e prezentacia e rromenqi ande procesurā thaj ande pozicie ande decizie (emancipacia, inkluzia thaj participacia), promocia e barabaripnasqi thaj o maripen mamuj o anticiganizmo. O suporto e kapaciturenqo thaj e resursengo vash implementacia e Strategiaki 2021+ si ramome ani Strategia 2021+ sar trubulipe vash

¹ Raporto pala o stato e romane minoritetosko ande Āehikani Republika pala o 2020-to berš (2021). Disponibilno ko: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/zprava-o-stavu-romske-mensiny-v-ceske-republice-za-rok-2020-192596/>

olesko sukceso ano cross-cutting strategikano ciljo: Te sigurinen kapacitetya thay resursya vash implementipe e strategiako.

Membrura katar Guvernosko Konsilo pala rromane butja,² e suportosa katar e umbrela organizacia RomanoNet,³ savi kerel jekhipe nekobor importantne rromane thay pro-romane organizacie, sikavde piro negativno gindipe palo dino propozalo katar Strategia 2021+ e justifikaciasa katar naštipe katar aktivno thay dignitetno participacia katar romano civilo societeto ande gatisaripe thay propozalo katar Strategia 2021+. Kotar o Juni dji ko Novembro 2020, kezdisajli buti vash e nevi Strategia 2021+. E reprezentantura aktivno participirinena ko sasto thay ko implementiribe e Strategiako 2021+ civilne membrura katar Guvernosko Konsilo pala Rromane Minoritetonge Buča, Rromane thay pro-Romane na-govermentalne bi-profitno organizacie, Rromane ekspertura, reprezentantura katar ministrura thay Departamentura katar Ofiso katar Guvernosko Konsilo pala Rromane Minoritetonge Butja thay Sekretariato katar Guvernosko Konsilo pala Nacionalne Minoritetura katar o Ofiso katar o Governo katar e Ĉehikani Republika. I Strategiã 2021+ sas aprovirimi, inkluzivno o kator e butjako, katar e rezolucia e Guvernoski e Ĉehikani Republikaki 10-to Maj 2021-to berś.⁴

Pa akava raporto

Kava raporto si kerdo katar o asociacia RomanoNet savi sas kerdini ando februari 2017-to berś ando ĉaso te del pes jekh umbrela thay te kerel pes i koordinacia e kooperaciaqi maškãr e bi-governalo thay bi-profitosqe organizacie save keren buti e rromane minoriteta andi Ĉehikani Republika. RomanoNet organizaciaki misia si te vazdel jekh integraciaki politika savi del akcento pe respekto pala manushikane chachimata, egaliteto, participacia e Romengo ando publikano trajo thay lengo involviripe ande decizjake procesura.⁵ RomanoNet akana si les 11 membrura organizacie. O membrura si institucionalno, na individualno.

Participantoski obzervacia sas kerdini pala o raporto katar o autoro e raportosko (Jan Husák), savo participirisardas ande sasto proceso pala gatisaripe, propozalo thay sa e kidimata thay konsultacie⁶ ramome ando raporto. E autorura si informišime pal-e šajde rizikurã kadale metodosqe thay kerde sa te avel i deskripcia ando raporto maj objektivo sar šaj, bi te avel subjektivo evaluacie thay šajde distorzie. Kadi metodologikani procedura sas pherdo katar o studiribe e relevantno Ĉehikane thay avrutne profesionalno literaturako, rodipe thay aver dokumentura.

Aver metodològikani procedura inĉarel opral 30 khedipa e reprezentanturendar andar o na-profitno thay civilo sektoro ando RomanoNet networko (maj but ande kapitulo pal-e Rromenqi Participacia ande implementacia, monitorisaripe thay evaluacia e Strategiãqi 2021+ thay maj dur), savesqi si o ĉaso i tema sas i preparacia, i propozicia thay implementacia la Strategiãqi. O raporto sas konsultirime katar e autorura e bi-profitno organizaciencar phangle e RomanoNet, dži kote olengere komentara sine line ande konsideracia thay inkorporime ande finalno verzia.

² Regeringosko konsilo pala romane minoritetonge puĉhimata si permanentno konsultativno thay inicijativno organo katar o gavermento ande relacia pala romani integracia.

³ <http://romanonet.cz/>

⁴ Dikh o Apendix 1.

⁵ RomanoNet: Pa amende [online]. 2022 [cit. 2022-06-11]. Disponibilno katar: <http://www.romanonet.cz/index.php/o-nas>

⁶ Buĉarne organura katar Ministeriumo pala siĉope, kultura thay sciencia, OPZ, OP JAK, IROP, MK CR, etc., sar vi platforme save si kerdine katar reprezentantura katar NGO thay romano civilo societeto.

1. PARTICIPACIA

1.1. Romani participacia ando gatisaripe e Strategiako 2021+

Departamento katar Ofiso katar Guvernosko Konsilo pala Rromane minoritaturenge butja thaj Sekretariato katar Guvernosko Konsilo pala nacionalne minoriteta⁷ (akana akharel pes "Ofiso e Centralno Komitetosko") kerda o angluno drafto e Romane Strategiako 2021+, savo putardas vaš publikani konsultacia ko agor e Aprilosqo 2020. E konsultacie sas te keren pes andi fôrma e anketaqi ando interneto, jekh set pučhimata save si len relacia e dine lavăça andar o dokumento vaš o propozalo vaš i Strategia 2021+, kana kadaja formalizirime procedûra limitisarel e aktivo participacia e rromane civilo societatosqi andi gatisaripen thaj propozicia e Strategiaki 2021+. Kadi establišime formalizirime procedura katar Ofiso katar o Centralno Komiteto sas konzistentno kritizirime katar varesave membrura katar Guvernosko Konsilo pala Rromane Minoritetonge Buča (maj dur akhardo sar "Guvernosko Konsilo") thaj katar Romane thaj pro-Romane bi-profitno organizacie, kaske, palo konsultacia e reprezentanturenqe e departamenturenqe, o agorutno drafto e Strategiako 2021+ sas dino vaš komentârură. Reprezentantura taro romano civilno societeto lije negativno pozicija upral akaja procedura taro Ofiso taro Centralno Komiteto e mangipnaja kaj trubul te šaj aktivno te len kotor ko sasto propozalo paše e reprezentantura taro departamentia thaj te na oven numaj butivar prezentisarde o agorutno drafto e Strategiako 2021+.

Kritika kotar e reprezentantia taro romano civilno societeto sasa maj dur suportirimi kotar e konkluzie kotar e Strategia 2015-2020 evaluacia, kerdini kotar e reprezentantia taro romano civilno societeto ko Guvernosko Konsilo. E Rromane reprezentantura sas ključno pala determiniripe e paruvipnasko ande drom katar o Ofiso katar o Centralno Komiteto civilno societeta sikavgya mangipe kay te kerenpe kondicie vash efektivno participacia e romane civilne societetesko ano sakova faze e Strategiako 2021+ implementipe. Sas vi akcentirime katar e reprezentantura katar e romane civilno societake membrura kaj, pala lengi na-dosta aktivno thaj dignitetoski participacia, e efektivnost katar e romane strategije dži akana sas minimalno.

Membrura e Guvernoske Konsileske, e suportosa katar e umbrela grupa RomanoNet, akharde katar e Guvernoske Komisaria vash e Manushikane Hakaja te kerel revizia vash o projekto Strategia 2021+ (savi kompetenca si te lacharel o statuso e romane komunitetengo thaj lengi integracia). Von maj dur sikade jekh mangipe kaj reprezentantura katar o Konsilo e Guvernosko aktivno participisarde ando sasto Strategia 2021+ khetanes e reprezentanturenca katar o romano civilo societeto. Von akharde kaj efektivno kooperacia e romane reprezentanturenca si importantno thaj trubujimasko angluno kondicie vash efektivno Strategia 2021+ ande relacia bute EU rekomodacie, thaj kaj o alosardo formalizirime procedura na mukhel lengere realno participacia ki implementacia e Strategiaki 2021+.

Angluno khedipe e reprezentanturenge kotar Guvernosko Konsilo, na-profitno organizacie thaj aver reprezentantura kotar o romano civilno societeto organizirimo kotar o asociacia RomanoNet ko 24. Juni 2020. Sar kotor taro akava khedipe, kerdile butjarne grupe premal strategikane ciljora save si ramosarde ando drafto Strategia 2021+. Maj dur, sas propozime o bazikano sasto e ciljorengo thaj e mesurengo vash sakova strategikano ciljo ki Strategia 2021+, khetane e justifikaciasa lengere trubujipaske thaj definicia e vrama e pherdipeski, responsibilitetoski thaj ko-responsibilitetosko e relevantno departamentosko thaj organizaciengo. O vakerdo spektro e butjako, kerdo kotar e reprezentora taro romano civilno societeto, sine trubujipasko preduslovo te šaj te resel pes o termino so si thodo kotar o gavermento vash o prezentiribe e Strategia 2021+ vash aproviribe kotar o

⁷ O departamento si kotor katar o Ofiso e Guvernosko ki Čehikani Republika.

gavermento e Čehikane Republikako. Sas jekhipe e Ofisosa e Centralno Guvernosko thaj e reprezentanturenca katar o Guvernosko Konsilo thaj bi-profitno organizacie kaj e participacia ande implementacia e Strategijaki 2021+ ka ovel kerdini sar jekh transparentno thaj putardo proceso, dži ko save šaj te aven akceso ando sasto proceso e implementàciaqo e stràtègiaqo 2021+ propozalo.

E citizentura katar o Konsilo e Guvernosko thaj e RomanoNet reprezentantura kerde maj but katar 30 khetane khedipa pe sa e strategikane cilura save si ande butjako kotor katar e Strategia 2021+. Ande majbari grupa savi participirisardas ande keripe e strategijako, sas reprezentirime organizacije thaj individue save reprezentisaren e interesura individualne grupengo – Rromane murša, LGBTIQ+ Rromane murša thaj džuvlja, Rromane čhave thaj aver grupe savenca e organizacija kerel buti ande pesko profesionalno fokuso (p.e. Rromane phure). Kerdas pes vi serija negociaciengi te implementisarel pes e cilura thaj e mere save si propozime katar e reprezentatura katar e Rromane civilno societeta ande Strategia 2021+ e ključne departamentura katar o Ministeriumo pala Androne Thema, Ministeriumo pala Edukacia thaj Kultura, thaj Ministeriumo pala Edukacia thaj Kultura, thaj te phanden e Strategia 2021+ e avere departamentoske strategijenca, maj but e reprezentanturenca katar e departamentura save si responsibilo pala implementacia e Planosko pala Rekuperacia, o Strategia vaš o Sociàlo inkluzija, Edukacijaki Strategia 2030, etc. Specijalno atencija sas dini po monitoriripe e datengo pala e Rromane/Romane džuvljija thaj o adoptiribe specifična merengo save si phangle e Rromende. Akala khedipa sine majproblematikane e reprezentantencar taro Ministeriumi baši edukacia thaj kultura thaj Ministeriumi baši edukacia thaj kultura. O rezultati taro akala negociacie e reprezentantencar taro departamentia sine jekh akordo, kote o reprezentantia dende baro kontribucia Evropaki Komisia, pe trubujipe palo maj efektivno fokuso e Strategiako 2021+, savo ka sikavel akanutne trubujimata, socijalno thaj ekonomikani situacia thaj diverzitetu e Romengo thaj Rromane džuvljengo, jekh rigorozno evaluacia e Strategijaki 2021+ bazirime pe neve data setura thaj thovindoj jekh maj efektivno drom e fondurenqo karing e Roma.

1.2. Romani participacia ki implementacia, monitoringo thaj evaluacia Strategia 2021+

Participativno drom savo si aplicirime katar e departamentura ande implementacija katar e anglune Rromane integracijake strategije na sas percipirime katar o Romano civilno societeto sar efektivno pala lengo cikno involviripe, bi-dosta thaj bi-efikasno kooperacia e reprezentanturenca katar o gavermento thaj e ministrura. Te šaj te eliminirinel pe akava defeciti, sine kerde but khedipa e top reprezentantencar taro Ministeriumi bašo Edukacia, Kultura, Sporto, Sciencia thaj Tehnologia taro Ministeriumi bašo Edukacia, Kultura, Sporto, Sciencia thaj Tehnologia, MMR, reprezentantya taro Ofisi e Publikako Defender of Hakaja, Ofiso e Guvernosko, Ministeriumo vash Androne Butja e Čehikane Republikake thaj Ministeriumo vash Androne Butja.

Katar kadala o kidipe resljarda jekh konsenso kaj o participativno drom na sas dosta promovirime katar o civilo societeto. Te zurarel pes efektivno kooperàcia, sas akhardo kaj i participativno prinžaripen e rromane muršenqo thaj žuvljenqo ka avel duj rigaqo žanglipe vaš informàciaqo paruvipen thaj ka avel bazirime p-o aktivno involviribe e Rromane muršenqo thaj džuvljengo ki implementiribe thaj monitoringo e Strategijako 2021+.

Implementàcia e Stràtègiaqi 2021+ thaj lesqo hačaripen sas subjèkto vaš maj dur negociacie save si phangle e trubuimatenθar e reprezentàcia e Rromenqe muršenqi thaj žuvljenqi ande šerutne departamenturà e themesqe thaj regionalo administraciaqe, maj but ando Ofiso e Centralone Komitetosqo responsibilo vaš implementàcia e Strategiaqi 2021+ thaj lesqi koordinàcia.

Maj anglal vakerdo trubujipe sas thodino ande butjako kotor katar e Strategia 2021+, e džanglimasa kaj te šaj te aresel pes kadava ciljo, trubul te keren pes dosta profesionalne kapacitatura maškar e reprezentatura katar e romane civilno societeta, ande save si kondicie save garantuin jekh responsibilo thaj butjako-orientirime trujalo mèdio. Ano vahti

e kedipaske, o reprezentya kotar o kotorleutne ministria hacharde kay o problemya e socialune thay ekonomikane integraciake e Romengi siton may komplicirime kotar so angleder sine angleder. Lačo involviripe e Rromengo sas dikhlino sar manglo ande sa e faze e integraciake procesurengo, sar so del suporto e involviripe e interesentenge, utilizil pire unikalno žanipen thay suportil jekh koncèpto savo si maj tikno sar rezultato. Akava mangipe sine inkorporirimo ani Strategia 2021+, sar misal prekal strategikane ciljora zurarindoj aktivno involviribe e Romengoro ano implementiribe e mesurengo prekal aprovirimi Strategia 2021+, thay monitoripe e Strategiako 2021+, sar misal prekal O Komiteto pala implementàcia e Romengi Integraciaqi Stratègia thay o Komiteto vaś o Monitoripe vaś e Aktiviteturā andar i Agencija vaś i Sociàlo Inkluzia. O kerdipe e funkciako e komisariako vash Romane butya shay te konsideringyol sar yekh fundavno paruvipe kova sito reflektimo ano implementipe e sastipasko Strategiako 2021+ e ciljosa te zurarel pes o profesionalno thay implementacijako fundosaripe e politikengo pala socijalno inkluzija thay integracija e Rromengi.

O involviripe e Rromengo ande pokinde pozicije ande themesko administracia si phandlo katar o lungo-vrjamako biprofesionalno kapaciteto maśkar e Rroma/Romane džuvlja thay e percepcija katar e themesko administracia sar bi-lačo thay duśmansko ambienti. Ande Strategia 2021+, odolesqe thovel pes baro akcento p-i reprezentàcia e rromane murśenqi thay žuvljenqi andi implementàcia e Strategiaqi 2021+, ande decizie procesurā k-o lokalo, regionalno thay nacionalno nivelo thay te arakhel pes o finansiripe e pozicijako koordinatoresko pala e romane butja katar e themesko budžeto - tereno socialno butjarno e komunako vaj leski kontribuciaki organizacija, savi siguril e Rromengi integracija ande komuna. I Strategia 2021+ dikhel e participacia e Rromenqi ande butāqe organurā e operativne programurenqe ando programosqo periodo 2021-2027 thay ande konsiliàciaqe thay konsultaciaqe organurā e themesqe. Vash te zurarelpe e efektiviteti e Strategiako 2021+ manglape e individualune ministryenge kola silen responsibiliteti vash implementipe e Strategiako 2021+ te keren planya e implementipeske vash relevantune reslipe e Strategiako 2021+, kola ka oven kontinuipe evaluime ano kooperacia e reprezentencar e Romane civilune societetesko . E dživdipasko arakhipnasqo arakhadipen e reprezentanturenqo e Rromenqe thay e pro-rromane na-profit organizacienqo sikavde vi jekh akcento ando metodikano ažutipen e lokalone autoritèturenqo, maj but e komunenqo, ando siguripen e integraciaqo e rromane minoritèturenqo, inkluzivno o finansiripe kadale butāqo.

O Ofiso e Centralno Inteligencijako Agenciako naj dosta zurardo ande relacija pala mandato, institucionalno kapaciteto, manuśikane resursura thay budžeto. Odoleske si but limitirimi ki piri rola sar efektivno advokato vash Romani inkluzia ano sa relevantno politikane kotora thay ano angazhipe e ključne institucienqo ko nacionalno nivelo. Kerde pes mesura te zurarel pes leske kapaciteta thay ekspertiza te šaj te siguril pes i koordinàcia e implementaciaqi e Strategiaqi 2021+.

Džanindoj kaj o Ofiso e Centralno Inteligencijako Agencijako nane dosta kapaciteto te sigurinel implementacija e Strategijaki 2021+ ko nacionalno, regionalno thay majbut lokalno nivelo,⁸ reprezentantura e citizentonge membronge propozisarde thay palo odova adoptirinena mere kotar o gavermento te zuraren e efektivnost e o Ofiso e Centralno Inteligencako Agenciako vash implementipe e Strategiako 2021+ prekal yekh proyekti kova ka sigurinel kapacitetya (finansialune thay manushikane) ano sakova niveli vash te implementinen o mere thay obyektivya e Strategiako 2021+.

⁸ E membrura katar o Guvernosko Ofiso sas butivar alarmirime pal-o bi-dosta kapaciteto e Guvernosko Ofiso. Kava trubujipe sas phendo vi ande angluni Strategia pale Romengi Integracia dži ko 2020-to berš ande specifično ciljo 12.1.: a) Te zurarel pes Ofiso katar Guvernosko Konsilo pala Rromane Minoritetonge Butja katar jekh funkcionalno than te siguril pes metodikano suporto savo si ande relacia pala metodikano menadžmento regionalne koordinatorengo , Rromane savetora thay terenoske butjarne dedikuime e integracijasa e Rromengi ko regionalno thay lokalno nivelo.

I Strategia 2021+ inčarel indikatorã vaś o pherdipen e strategikane cilãqo andi participacia e rromane murśenqi thaj źuvlãqi, save si relevantne vaś o pherdipen e specifikane thaj stratėgikane reslãripenasqo. Ando pućipe te kiden maj laćhe dãte pal-e rroma, o Komisãro vaś e manuśkane xakaja thaj e reprezentãnturã le rromenqe civilno societeta nesave khedipa e reprezentanturenca kotar o Ministeriumo vash Andruno Butja, Ministeriumo vash Edukacia, Kultura, Sporto, Sciencia thaj Tehnologija, IROP, Ćehikano Statistikano Ofiso, Ministeriumo vash Andruno Butja thaj Publiko Defenditori vash e Hakaja. O konkluzia kadale negociacienqi sas kerdini na numaj te sikavel pes o riziko asociime e kompleksitetosa thaj e senzibilitetosa e kolekciaqo e relevantne informaciaqo te etniciteto, numaj maj but te kerel pes e kondicie save trubun te kiden pes informacie, maj cerra pe nivelo e kvalificirime estimacienqo ande relevantne departamenturã. Mesura si line ande strategia te zurarel pes e kolekcia etnikane dataki ande sa ključne strategikane objektivura.

Ande sa e tematikane objektivura katar e Strategia 2021+, o śerdipen, evaluacia thaj monitorisaripe e datengo si esenciãlo te źutil pes o paruvipen ande sa e ključne rigãrde. Sigurno, na si śajpe kadale raportosqe te kerel buti andi kasavi rig e detalurenqe sa e cilãqe thaj e mesurenqe definime andi Stratėgia 2021+, numaj amen dikhas ke si importante te sikavas maj ċira e rigãrde, save si dikhline sar importantno ki Strategia 2021+.

Ande linia e Anti-Gypsy ciljosa, i Strategia 2021+ fokusiril pes po monitoriripe thaj analiza e diskriminaciaki thaj e krisake decizie ande civilne thaj kriminalne procedure save si ande relacia e diskriminaciosa thaj e kriminalitetosa katar o hatjaripe. Sar kotor katar Edukaciako ciljo, i Strategia 2021+ thovel akcento pe kidipe thaj monitoringo e datako savo si ande relacia e diskriminaciosa thaj segregaciosa ande edukacia thaj o phiripe e publikane lovengo thaj lengo efektiviteto ande relacia pala efektiviteto e inkluzivne mesurengo.

Ande rig e kherengo, akcento si thodino pe monitoringo e numerosko e bi kherengo prekal e definicia ETHOS kerdini katar e Evropaki Federacia e Nacionalne Asociaciengi save keren buti e bi kherengo (FEANTSA) vaj o numero e pochinde kherengo. Sar kotor katar strategikano objektivno Akcento si thodino pe butjarimaske monitoringo pala suporto pala socijalno iskludirime Rroma ande akceso pe butjako marketo, evaluacia pala aktivno butjarimaske politikake instrumentura thaj trubujipe pala rodljaripe pala e kauza ekonomikane inaktivne Rromane dźuvljengi. Si śerdino ando śerutno śerutno kerindoj reprezentativno kvantitativo rodipe ando ċãso e sastipnasqo thaj sastipnasqo arakhipnasqo thaj ando fremo e stratėgikane objektivnosqo Kapaciteturã thaj resursurã vaś i implementacia e Strategiaqi 2021+ monitoringo grant akharimata fokusirime pal-e Rroma, socio-ekonomikani situacia e Rromenqi, butvarne diskriminacia pe romane dźuvlja thaj buteder diskriminacia pe romane LGBTIQ+ manuśa.

E informacia save si astarde ando dikhipen e reprezentaciaqo e rromane minoritetosqo ande problematikane thana (kher, siklövipen, sastimos, butãripen, kapaciteturã, thaj anticiganizmo) ka aźutil fundamentalo te śaj te monitorisarel pes thaj te evaluisarel pes e efekturã e adoptuime politikenqe thaj mesura, aktivitetura vaj specifiċna programura. I analiza e datengo save si line ando kadava drom ka avel vi kerdini te sikavel i efektivitatea e relaciaqi maśkar e resursurã save si labãrde andi implementacia e śerutne mesurenqi thaj e paruvimata save aven, te laćharel pes o raporto thaj te dikhel pes e kośturã thaj e laćhipenata e Strategiaqe 2021+.

O akcento pe arakhipnasqo lil e datengo si jekh śukar śansa thaj lesqi implementacia si śukar andi història e Ćehikane Rromane strategienqi. Vov inkurajil te gindil pes pal-e dãte ande neve droma thaj odolesqe ka kerel jekh pharipe sar te rafinisarel pes, te garavel pes, te utilizil pes thaj te arakhel pes e dãte. Jekh partikularno prioriteta si o barjaripe e trubujipnasqe bazaqo e dośenqo kadja kaj o govèrno śaj te dikhel te si e implementime intervencie optimalno dizajnime thaj resle thaj te si ke von resen e objektivurã katar i Strategia 2021+ and-e limiturã save si thodine.

1.3. Sistemo e politikane konsultàcienqo e civilo societètaça jekh katar e partie save si ande relacia

I Stratègia 2021+ aresli sar o lil e startosqo vaś i participàcia ande negociacie na numaj pal-o sasto operativo programurā thaj akharimata, numaj vi vaś negociacie pal-i rig e nacionalne dokumenturenqi e ključne departamenturenqi, maj but o Ministeriumo vaś Edukacia, Kultura, Sporto, Sikavipen thaj Tehnologia , IROP thaj o Plano vaś o Rekuperacia. Vash te suportinen akava ciljo, akharde thaj kerde nesave negociacie akala departamentencar, e mangipnasa kaj o romano minoriteti aktivno te len kotor ko pherdipe e ciljengo e Strategijako 2021+.

Kerdo sistemo pala konsultacia thaj keripe e dialogosko čerda smisloski participacia e Rromane/Romane džuvljengi thaj dija šajipe te kerel pes influencia pe strategikane zumavimata ande implementacia e integraciaki.

O Nacionalno Kontakto Punto, ande jekhipe e reprezentanturenca katar e operative programura OPZ, OP JAK thaj IROP, sigurisarda participacia e citizentonge membronge katar o Konsilo ande organura katar e relevantne operative programura, kote so o spektro thaj e natura lenge involvirime thaj responsibilitetura sas determinime andar kadala platforme(eg. ando OPZ+, OP JAK thaj IROP Monitoring Komiteto, Strategia 2021+ Butjarimasko Team – Edukaciaki Infrastruktura, OP JAK Planirime Komisia thaj ande aver butjarne grupe kadale organurengo). Paše katar kadala involviripe e Rromane/Romane džuvljengo, kerdine kondicije pala lengi participacija ande ekspertno nacionalne platforme specifično fokusosa, te si inkerde katar e relevantne departamentura katar e departamentura korkore, vaj katar e themeske administraciake organura.

1.4. Zuralipe e pozicijako e romane komuniteturengo ko lokalno nivelo

Strategia 2021+ si jekh governosko dokumento savo thovel obligacie numaj pe governo e Čehikane Republikako, ministrura thaj aver themeske organura save si direktno telal e themesko autoriteto. Strategia 2021+ lel pe peste ke kadal myndigheter si te inkren e godkända strategia thaj ke e komuni barem ka kerel than vash oleski implementacia. Numaj, sar so sikavel pes katar e relevantno rezolucia katar o Governo katar e Čehikani Republika, e komune si avri mukhle katar e obligacia te implementirin kadi strategia, pala but resa:

a) E Čehikani Konstitucia del garancia e komunenge varesavo stepeni independencako, thaj odolesqe našti te thoven len obligacie save ka keren interferença lenqe xakaj te len decizia ande varesave bută bi-phangle,

b) e komune keren pire strategije save si phangle pe diferentne thana, ande relacia e Zakonosa pala e komune, savo mangel katar e komune te len sama pala pire dizutne thaj pala sasto barjaripe lenge teritorijako. Sigurno ka oven nesave javera resa, numa sa odola ka anen ko konkluzia kaj trubul te kerel pes kondicie bašo specifično suporto e Romenge ko komunalno nivelo thaj te inkeren pe negociacie e komunake reprezentantencar pe akava pučipe kotar e lokalno aktivno reprezentantura katar civilo societato thaj aver importantne manuša thaj entitetura.

Po komunako nivelo, varesave komune den suporto e NGO-enge prekal pire programura thaj strategikane planura. O specifično fokusoso kadale formengo suportosko thaj planurengo kerel buti numaj sporadično pala specifična trubujipa e Rromende. Sistemàtiko plano vaś kooperàcia na si andre ande Strategia 2021+ ande relacia e egzistencijasa sistemsko mehanizmurengo save ka definirin o spektro thaj e aktivitetura e na-governoske na-profitne organizaciengo pe nivelo e regionurengo thaj e komunengo andar o networko e socialne servisurengo vaj komunitetosko planiripe e komunengo. Anda kodo, kado naj šajdo suporto te ovel dikhlino sar dosta thaj efektivno, so sikavel but rodipa thaj inke egzistuime mangipe e komunengo save si resle te lačharel pes i situacia ande relacia e Rromende.

1.5. Barjaripe e kapaciturongo katar o romano civilo societeto

And-o fremo katar akanutni Strategia 2021+, naj klaro definisardo plano pala kooperacia e akhardine mainstream organizacienqi thaj organizacie save si len fokuso pe rromane pučhimata. Kasavi kooperacia kerel pes maškar e organizacie ande jekh xarni okazia (e rromane žuvljengo membrurae Manushe grupa ande Čehikani džuvljikani lobija). Siguripe e kapaciturongo thaj resursengo vash implementipe e Strategiako 2021+ si, numay, yekh sheruno mangipe kova si phanlo olesa, akcenti vash te delpe suportu e Romane thaj pro-Romane organizacijengo sar sherune implementipya e merengo avri e strukturako e themesko autoritetengo. Sar egzemplo šaj te aven dine kadala mesure:

G.1.6 Te sigurinel metodikano žutipe e koordinatorengo pala e romane butja.

G.2.4 Kerel pes jekh ad hoc butjarimaski grupa katar Guvernosko Konsilo pala Romane Minorituronge Butja te del pes suportu e Rromane džuvljenge.

A.1.4 Keripe thaj implementiribe e programosko te ažutil e Rromen platforme

A.1.5 Suportu e aktiviturongo te zurarel pes i participacia e Rromenqi ande alosarimata.

Ande kooperacija e reprezentanturoenca andar operativne programurja, specialo katar OPZ, sas thodine kondicie te definišin pes e rromane thaj pro-romane organizacije, ande save si parasol organizacije, sar vi kondicije pala specifično suportu lenge aktiviturongo ande relacija pala ciljora katar e Strategija. Sas, sar egzemplo afirmisarda kaj ando fremo e prioritetosko 2 OPZ+, ka anklite specifična akharimata pala vazdipe e kapaciturongo e Romane thaj pro-Romane NGO-enge thaj pala suportu e aktiviturongo save si phangle e Romane minoritetosa ande relacia pala Strategia 2021+ (mesura A1.2, A1.5, B1.4, B2.2, C1.2, F6.1, G5.4).

Sar kotor taro Employment Operational Programme (OPZ) o Ministeriumi bašo Buti thaj Socijalno Afera dende avri ko 24/08/2020 nevo akharipe nr 137 (Kapaciteti e Romengo thaj pro-Romane na-governmentalno na-profitno organizacijengo bašo involviripe ko gatisaripen thaj implementacia e programurenqi ko-financirime katar e EU fondura). Sar kotor taro akava akharipe (vash totalno alociribe taro 30 milionia CZK) sine suportirime sar egzemplo e Romane thaj pro-Romane organizacie Slovo 21, Romodrom, IQ Roma serviso thaj Koegzistencija. O anglal phendo akharipe sas o angluno zumavipe te del pes specifično suportu e bi-profitoske organizaciengo ande rig e participaciaki ande aktivituro katar monitoringoske komitetura, butjarne grupe thaj platforme katar individualne operativne programura katar ESF CR thaj ande nacionalne koordinaciake strukture thaj lengo involviripe ande:

a) gatisaripen thaj implementacia e Partnerstikane Akordosqi thaj e operativne programurenqi ko-financirime katar e EU fondura,

b) o proceso pala preparacia thaj implementacia nacionalne/regionalne/lokalne strategikane dokumenturongo save si fokusirime pe vaj paše phangle e integraciasa e rromane minoritetosko (po nacionalno nivelu, specialo e Socialo Inkluzijaki Strategia, po lokalno nivelu, sar egzemplo, andar o akharde lokalno partneripe thaj

c) butjarne grupe save si kerdine katar e komune save si involvirime ande jekh koordinirime drom pala socialo ekskludirime lokalitetura),

d) kooperacia e Rromenqi thaj e pro-Romane NGO-enqi e publikane administraciaga ande thana save si ramosarde ande anglune punktura, p.e.

e) te den suportu pala relacia e rromane thaj pro-romane NGO-enge thaj te zuraren e partneripe e avere kolaboraciake organizacienca.

Adoptirindoj o specifično objektivo viii a) "Regulacia e Evropako Parlamentosko thaj Evropako Konsilo pala khetane provizie pala [...] Evropako Socialo Fondo plus" ande operativne programura, sas jekh signifikantno paruvipe ande percepcia pala e participacia

e Rromende thaj e Rromane džuvljengo na numaj ando fremo e draftosko Strategijako 2021+ (sar si dokumentirime ande kava raporto), numaj vi ande implementacija katar e mere, kidipe e datengo, monitoringo thaj raportiripe. Kava fundavno xakaj e Rromengo si ključno elemento katar pozitivno relacia maškar o them thaj civilo societeto, saveski pozicija ande decizija thaj participacija ande implementacija katar Strategija 2021+ si zurardi.

2. RELEVANÇA

2.1. O maripe karing antiziganismo thaj diskriminacia

O šovto monitoringosko ciklo e Evropaki Komisia mamuj o Rasizmo thaj Intoleranca (ECRI) 2020 pe Čehikani Republika⁹ inčarel rekomodacije save si paše phangle e maripnasa mamuj o anticiganizmo, kodo si o kidipe e datengo, savo sas slabipe katar e anglune strategije, numaj sas lačhardo ande neve strategìa. Ande rekomodacia nr.16, ECRI phenel kaj e autoritetura trubun te barjaren thaj te lačharen pire mere pala integracia thaj inkluzia e Rromengi, inkluzivno te kiden pes pherdo thaj gender-disagreguime date ande relacia pala e Rroma ande relacia pala edukacia, butjaripe, bešipe thajsastipen. O kidipe e datengo trebal te kerel pes palal e prinzarimata pal-o informisardo somdašimos, korkoro-identifikàcia, konfidencialo thaj ekskluzivno labãripen ando žutipen e Rromengo egalitetosqo. Po agor, Ano piro Raporto vash Diskriminacia ki Čehikani Republika 2021, LEGALNET akcentirinel kaj o bi-ažutipe vash varesavi definicia vash rasistikano vaj etnikano avindipe kerel pharo sakova zumavipe te kidel pes etnikane data.¹⁰

O antiziganizmo si identifikuime ande Strategia 2021+ sar o maj baro çaso vaš i diskriminàcia thaj i sociàlo ekskluzia e Rromenqi, teljarindoj i integràcia ande sa e šerutne rigãrde. Ando fremo e draftosko Strategia 2021+, o anticiganizmo sas identifikuime sar jekh significantno rig e problemengo thaj bariere ande sa e ključne tematikane thana. O anti-Ciganizmo sas identifikuime katar e civikane membrura sar jekh but fundono drom te kerel pes buti, sikavdo ande socialne thaj kulturalne atitudine, so kerel les specialno zuralo. Vi te si konstantno adaptirime e paruvipnaske e ekonomikane, sociàlo thaj politikane kondiciença, vov egzistil vi ando nivelo instituciaqo, sociàlo vi interpersonàlo. Ande generalo, o antiziganizmo si kerdo pe ponižaripe, so šaj te kerel atitudine save šaj te aven bilače, numa vi šaj te aven bi-kamle, thaj vi bi te džanel.

E zumavimata te keren pes maj but buti e pučimasa e anticiganizmosko andar e tematikane thana thaj maškar lende bi relevantne datengo sikaven pes but problematikane. E membrura e civilno societake sas pherdo informišime pal-o kadava riziko thaj odolesqe, ando fremo e 2021+ Strategiako, sas line measure te žutil pes i rodipen thaj o raportiripe te šaj te xatãrel pes maj mišto thaj te mapil pes kadava riziko.

Sar suporto kadale ciljosko, i Strategia 2021+ definisarel e measure save si phangle te klarifikuin e statistike pal-e kriminaliteturã, te monitorisaren e kriza thaj e krisaqe decizie ande pučhimata pal-i diskriminàcia, ankëturã pal-i viktimizàcia thaj evaluàcia e legislativo thaj na-legislativo materiãlurenqi dine ande ministrurã vaj ando gavermento e Čehienqo Republika.

E mesura save ka anen te ciknjarel pes o anti-Ciganizmo si kerdine po konzistentno monitoringo thaj evaluacia e anti-Ciganizmosko bazirime pe data thaj rodljaripe pala hatjaripaske kriminalitettura mamuj e Rroma thaj po monitoringo e krisako deciziengo ande kriminalo thaj civilo procedura save si ande relacia pala diskriminacia thaj hatjarimasko maripe. Analiza kadalendar e date ka služin te projektuin efektivne intervencije thaj trubulimaske solucije mamuj e manifestacije katar o anticiganizmo, maj but ande legislacija, politika thaj mere save si relevantne pala o dino tematikano than.

Anti-Ciganizmo naj haçardo sar aver thema ande Strategia 2021+, thaj odolesqe lel sama te avel integrime sar horizontalno prioritëta ande egzistuime politike thaj mesura ande strategija thaj ando maripe mamuj diskriminacia Ande kadi buči si importantno te zurarel

⁹ ECRI (2020) Raporto pal-i Čehikani Republika (6-to monitoringosko çaso), šaj te arakhel pes andi: <https://rm.coe.int/sixth-report-on-the-czech-republic-czech-translation-/1680a0a2b6>.

¹⁰ Evropaki Netrovko e Juristikane Ekspertongi vash e Gender Equality thaj Na-Diskriminacia (2021) Countryreport, Non-diskriminacia, Czechia, rig 28, disponibilo ko: <https://www.equalitylaw.eu/downloads/5475-czech-country-report-na-diskriminacia-2021-1-29-mb>.

pes o džanglipe pala o pučipe pa antiziganismo maškar e ključne aktora, maj but katar e komune, edukatora, civilne butjarne thaj krisara.

Pe kado si te lenpe e mesura te zuraren e edukacia pa hatbrott sar jek kotor anda kurrikulum pe sa e levelura ande edukacia, thaj vi e utbildning ande barnkammaren. Na maj tikno importantno si i edukacia e policiake oficerurenqi, e krisaqe oficèrurenqi thaj butjarne katar o phanglimasko serviso ande Čehikani Republika, katar o Ofiso katar e Buti katar e Čehikani Republika, butjarne katar e themesko administracia thaj lokalno gavermento thaj butjarne katar e organizacie pala sastipe. O ključno ciljo akate si te arakhel pes o antiziganismo ande themeske administraciake strukture.

Sa kadja importante ròla si dini ka-o zuralipen e civilo societatosqo andi prezentàcia thaj promocia e propozalurenqi thaj e rekomendàcienqi te zurarel pes o maripen mamuj e manifestàcie e anticiganizmosqe thaj te vazdel pes i efektivitatea e aktivo intervenciaqi ande relevantne polìtike thaj legislativo procesurà, ando kidipen e datengo thaj ando raporto pal-e kazura anticiganizmosqe thaj diskriminacia prekal o kerdipe e Komitetosko pala o maripe e anticiganizmosko telal o Guvernosko Konsilo pala e Romane Minoritetonge Butja.

Ando evaluime strategikano dokumento, sas adoptuime jekh seto ciljome mesurengo te šaj efektivno te dikhel pes, te arakhel pes thaj te marel pes mamuj e xoljarimasko vakeribe kerdo mamuj e Rroma thaj maj efektivno te del pes strafa e predrasude, dehumanizirime vaj stereotipikane vorbimata. Kava si te avel reslo, sar egzàmplo, prekal i rekrutàciaqi kampanja e Policiaqi anθar i Čehikani Republika savi si resli karing e membrurà andar o rromano minoritèto, i maj durutnipen e inisiàtivaqo (HateFree) savi si resli karing i kritikani reflèksia e mediàqe sasto andi relacia e Rromenqe, thaj o adoptiripe e definiciaqo katar o anticiganismo ande strategikane dokumentura katar e Čehikani Republika.

Sa e planirime mere ande kadi rig šaj te aven konsiderime sar relevantne thaj korektno ande sasto. Von si resle te astaren date ande kadi rig te šaj arakhen pes lačhe forme pala mapipe e sasto spektrosko leske manifestaciengo thaj praktikengo e maj palal goalosa te avel len smislo participacia e Rromengi ando dizajno thaj implementacia efektivne politikengo.

2.2. Edukàcia

Šaj i maj butivar vakerdi mesura ando Raporto palo Statuso Rromane Minoritetosko dži ko 2020-to berš si i implementacia e rekomodaciaki te "maren pes mamuj [...] e segregacia ande škole". Specijalno ande thema membrura saven si baro kotor romane sikljovnengo, trubuj te kerel pes sistematikano, buxljardo thaj lungo-vrjamako drom te maren pes mamuj e segregacia ande škole thaj ande klasura, so ačhel jekh pharo problemu savo čhudel o sukcesu katar aver inkluzijake mere.

Ande kadi rig, maj specifična cilura save si suportirime katar e mesurabilne indikatora si ažukerdo katar e institucie save si ande relacia, maj but katar o Ministeriumo vaš Edukacia, Kultura thaj Sporto (MŠMT), (sar egzàmplo, te tiknjarel pes o gin e segreguime školaqo 50% ando avutno periodo e implementàciaqo Strategia 2021+, etc.). Te ažukeres paruvimata bazirime pe dàte si jekh katar e kondicie save si trubujipe te mešes o sukcesu na numaj andi kadaja rig. Numaj, sar sikavde e diskusie e ministrurenca, inkluzivno e Ministeriasa vash Edukacia, o šerdipe e etnikane datengo ka ovel problematikano. Akava si vi soske sine kerdo te monitorinel pes o data bazirime pe kvalificirime estimacie thaj te rafinirinel pes, so si buti savi ka trubul te agoril pes ko avutno periodi. I deskripcia e ključne faktorengo pala perzistentu segregacia ande edukacia si uladi ande but bare teme:

(1) strukturàlo kondicie; (2) ključne mehanizmura vaš segregacia; thaj (3) faktora save keren intervencia.

Ano akava modelo, sine definirimo sar ključno faktori savo kontribuil ki segregacia e siklenge ko a) lokalno nivelo, b) legislativo thaj c) profesionalno diagnoza e čhavorenge thaj siklenge. Kaj te bolden pes kadala tendencije, sas adoptuime strategikane ciljora saven si o ciljo te vazden pes e Romane čhavorenge participacija ande anglal-školaki edukacija (C. 1), te eliminirinel pes e diskriminacija thaj segregacija e Rromengi ande

edukacija, institucionalno edukacija thaj griža (C. 2), sigurindoj pativale däte ando dikhipen e agendaço e rromenço e čavorrenço, e siklövnenço thaj e siklövnenço andi siklövipen, andi institucionalno siklövipen thaj griža (C. 3), lačharipen e kvalitetosço thaj personalosço e sistemosço e konsiliàciaço ando šerutno siklövipen andi institucionalno siklövipen thaj griža vaš e rromane čhave, siklövne thaj siklövne, inkluzivno e ternenge (C. 4), vazdipen e nivelosço sikläripnasço e rromenço (C. 5) thaj sigurisarindoj e kondicie vaš o lačo labäripen e slobodo vrämaço e rromane čavorrenço, siklövnenço thaj siklövnenço, maj but ando çäso e hobi-esço thaj artistikani edukacia, ano fieldo e sportosko thaj aver aktivitetura vash o vakti so den suporto e mutualno integraciäke thaj prevencia e rizikoske phirutnengo thaj socialno patološke fenomenengo (C. 7).

Premal o Raporto vash Implementacia e Nacionalno Romane Integraciäke Strategiengo - 2019 vash EK - isi trubujipe te reslol o Romane qhavore, olenge dadalarya thaj sikavne vash te marelpe e gender stereotipyä thaj te tiknyarelpe o angleder sikljovipe thaj te suportinel o tranzicia vash thaj agorisardipe e maj uči maškarutni thaj maj dur siçope, maškar aver buča prekal karieraço konsiliripe pala romane studentura thaj lenge familije. Maj dur, o raporto phenel kaj i Čehikani Republika na kerel buti e mesura "te del suporto e dada thaj dejako involviripe". Ki Strategia 2021+, nane specifično mesura vash o involviripe e dadalengo, numaj, lengi participacia si kritikano ano phanglipe e justifikaciasa nesave measurengo. Rekomandacia katar o Konsilo pala egaliteto, inkluzia thaj participacia e Rromengi ande EU ande mesura 6 e) del suporto pala introduciripe e measurengo pala efektivno involviripe e dadenço thaj e dadenço ande edukacia e rromane siklövnençi thaj te kerel pes relacie maškar e škòle thaj e komunitèturä, inkluzivno o angažmano katar e mediatora thaj pedagogikane asistentura. Mesura C.1.1 Strategia 2021+ sar kriteriumo pala pherdipe ando paragrafo c) del duma pala e egzistencija e programurengo save si phangle e aktivno participaciasa e dada thaj deja thaj lengo džanglipe pala e šajimata thaj importanca e edukaciäki, inkluzivno pala lengi evaluacia. Ferik ke kado si ekh mesura kaj si direktno karing le romane dada thaj deja.

Ande mesura C.7.3 "Suporto pala ekstrakurrikularne thaj slobodo vramake aktivitetura pala čhave thaj dada thaj deja katar socialo bi-lače thana" si phendino kaj trubul te vazden pes komunitetoske thana ande save e komunitetoske membrura ka aven involvirime thaj te del pes lenge responsabilita pala lengo funkcioniripe. Numaj, o gin kadale centrurenço ande socialo ekskludirime thana si bi dosta.

Si vi jekh bi-ažutipnasço katar o Ministeriumo vaš Edukacia, Kultura thaj Sporto, ži kaj e komunitèturä ande škòle si len jekh lačo efekto te lačharen e rezultaturä e škòlengen thaj e siklövnenge, inkluzivno lenge familije. Raportura pala e situacia e romane minoritetosko ande Čehikani Republika thaj raportura pala monitoringo katar maškarthemutne organizacie regularno astaren e atencija ka o problematikano nakhavipe kotar e primarno dži ki maškarutni edukacia, kana jekh maj baro kotor e romane sikljovnenço mukhen o sikljovipasko proceso. Te šaj te lačharel pes kadava pučhipen, e škòle thaj aver interesime rigärde trubun, maškar aver, te keren motivaciaqe programurä vaš e pushimata thaj te inkurajin i kolaboràcia škòle thaj familije.

E romane čhaja nane specifično suportirime ki Strategia 2021+.

O vakerde objektivura sine konsultime ano nakhavipe e negociaciengo e reprezentantyencar kotar OP JAK thaj OPZ, Ministeriumi vash Androne Butya thaj Ministri vash Edukacia, Kultura, thaj Sporti, sar ini e reprezentantyencar kola siton kotor ano Expert Forum vash implementipe e krisi D.H. thaj aver mamuj i Čehikani Republika, i Platforma vaš Socialo Kher, savi kerel advokàcia vaš o kher savo si lačo thaj socialo, thaj e reprezentanturä katar i Evropaki Komisia thaj aver interesime riga. Bazirime pe rezultatura katar negociacie thaj lungo-vrjamake zumavimata pala paruvimata ande edukacia, suportirime katar džanglimaske džanglimata, e mere si thodine sar trubul thaj lengi implementacia ka kerel o trubulipe progreso ande ključne edukaciäke teme save si phangle sa e grupenca katar e čhave, sikljovne thaj studentura. Numaj, manglo si kaj akava than te ovel implementirimo direktno participaciäja taro Roma thaj bi-profitno organizacie thaj te na ovel implementirimo e patjavipaja kaj i edukacia si specijalizirime instrumenti kerdo vash solucia.

Paše godova, si inke jekh baro numero Rromane čhavorengo saven si diagnoza tikne mentalne nasvalimata. Vi te si, palal o raporto katar o Ministeriumo vaś siklövipen thaj kultura, o totalo kotor e siklövnenqo e Rromane siklövne palal o RVP ZV LMP tiknjarel pes katar 30,6% ando berś 2015/16 ži k-o 24,40% ando berś 2019/20, kadaja cifra inke si bari thaj katar o e kritika katar e Evropaki krisi ando 1997-to berś či parudjilas but. O suporto e sikljovnenqe saven si specialo edukaciake trubuiatenqe palal o § 16 katar o Zakono pal-i Edukacia si implementisardo maj but and-i forma e konsiliciaqe thaj konsultaciaqe aktiviteturenqi, vaj individualo edukacia, savenqe mesurā si prezentisarde and-i forma e rekomendācienqi katar e školaqe konsiliāciaqe thana.

E individualne alava (suportoske mere) save śaj te den śajsaripen te aven andre kadala siklövne si xamosarde ande rekomendācie. Jekh maj detalno definicia si regulirime ando Dekreto No. 27/2016 Coll. pe edukacia e sikljovnenqe saven si specialo edukaciake trubujimata thaj talentirime sikle thaj ande aver metodologikane dokumentura katar o Ministeriumo pala edukacia thaj kultura. Palal e rekomendācie katar e opral-phende profesionalne departamenturā, o pučhipen pal-i lačhipen e diagnozaqo bazirime p-e testurā, kodolesqe, i na-dosta śajmata e školaqe konsultaciaqe thana te dikhen e tikne mentalne disabiliteturā katar o akhardo socialo bi-lačhipen, si inke diskutime. Akava naštipe kerel te oven bi-lače rezultaturā katar i diagnoza e tikne mentalne retardaciaqi thaj o rezultato bi-lače aplikime edukaciaqo e čhavorenqo palal o Programo vaś Edukaciaqo Ramo e ajutisarde rezultaturendar, vaj lenqi inkluzia avrial o normalo edukaciaqo drom ande škòle vaj ande klāse kerde palal o § 16, paragrafo 9 andar Edukaciako Zakono. Po drom katar o opral phendo, o bi-lačhipen e lovengo śaj te avel konsiderime sar problematikano, so si sikavdo andi limitācia e spektrosqi e suportosqe mesurenqi save si dine, ando partikularno i redukcija e kostosqi asociime e sikavne asistenturenqe sar rezultato e ulavipnasqo lenqe servisurenqo vaj limitācia e xakajesqi lengere servisurenqe. Aver lungo-vrāmaqo problēmo si i bi-dosta disponibilitēta e kvalitetosqe sikavne asistenturenqi, o bi-ankrāripen e poziciaqo e sociālo pedagogosqo andi škòlaqi legislacia thaj o perzistento bi-prozistento profesionalo treningo vaś e pedagogurā, maj but andi rig e butāqi e specifikane grupenqe sikle, sar so si o Roma.

Pala kadala resa, o than pala segregacia thaj maj but diagnoza pala Rromane čhavore merisarel maj bari atencija thaj te kerel pes specifična thaj mesurabilne cilura. Vash akala sebepya e tema e qhavorengo diagnoza thay olaki implementipe sitoy ani Strategiya 2021+ monitoringya o numero e romane siklovnengo ani edukacia ano andruno diagnostikane institutya, edukaciake institutya thay qhavoreske khera e skolencar. E preventivne mere śaj te inkljen ande edukacia e butjarnengo save si ande relacia e konsiliāciaqe servisurenqi vaj te baröl o kapaciteto e školaqe konsiliāciaqe thana.

Ande kadi perspektiva, trubul te sikavel pes e sistemsko faktora save den kontribucia pala e sikljovnenqo segregacia. O angluno lendar si o fakto kaj o baro kotor katar e butjarne thana katar specialne pedagogikane centrura, save den rekomendacie pala e sikljovnenqe edukacia pala § 16, paragrafo 9 katar o Zakono pala edukacia, si integralno kotor katar e škole. Kava fakto si ireverzibilno numaj kana si paruvipe ande legislacia, savi našti te avel maj but influirime katar e adoptirime strategija. Na maj tikno si importante o monitorisaripe e kerde diagnostikane testurenqo thaj lengere rezultaturengo, adresācia te lel pes katar e finansikane resurse save si alosarde te sigurisarel pes efektivno inkluzivno mere, te vazdel pes e ekspertiza e pedagogenqi thaj te siguril pes aver pozicie vaś o suporto (sikavne asistenturā (C.6.3), psihologurā (C.4.2) vaj socialo pedagogurā (C.4.1)).

2.3. Butjaripen

Suporto pala jekh sasto solucia palo bibučaripe e Rromane thaj Rromane džuvljengo, komplementiribe thaj barjaripe e kvalifikaciengo, zuralipe e legislativo thaj praktično implementaciako socialno responsibilo publikane prokurako, suporto pala instrumentura te lačharen pes e kazura diskriminaciake, fleksibilno forme butjarnengo thaj suporto pala antrepreneria si teme save si konsiderime sar ključne ande Strategia thaj sas pala jekhipe sas arakhlo ando fremo bute kidipnasko e reprezentanturenca katar o Ministeriumo pala Andruno Butja thaj Komunikacie thaj maj but katar o Ministeriumo pala Industria thaj Trade. Dikhindoj o numero e terne Rromane NEET-enge (na butjarne, na ande edukacia, na len kotor ande profesionalo sikljovipe), trubulipe si te lačharel pes e aktivno

butjarimaski politika te šaj te arakhel pes lenge trubujimata prekal individualno džanglipe thaj konsultacie. Ande relacia pala akceso pe butjarimasko marketo, trubul te keren pes reforme publikane butjarimasko servisura te del pes praktično suporto e Rromane manušenge save roden butjaripe ande tranzicia katar bibučaripe ande butjarimasko marketura, astaren neve džanglimata vaj upgraderipe e kvalifikaciengo. E butjarne pučhimata si adresime ande Strategia 2021+ andar o strategikano objektivo E. And-o strategikano objektivo E arakhas specifična objektivura thaj jekh akcento pe zuralipe e biznesesko ambiènto e ciljosa te keren pes funkcionalne mehanizmura vaš te keren pes maj dignitetosqe thaj efektivne kondicie thaj te vazden pes e šanse vaš o socialo antreprenurship thaj pala na-governamentalne organizacie sar importantne butjarne thaj o adoptiribe e mesurengo save ka anen sastipasko butjaripe prekal o barjaripe e kompetenciengo thaj korko-butjaripe e bi-lačhe manušenge.

Vaš te vazden pes neve sociàlo prinžarimata, te vazden pes e šanse e rromenqe ande sociàlo responsibilo prokuraciaqe procedurà vaj te lačharen pes e šajutnimata thaj e kompetencie e rromenqe, maj but e terne rromenqe thaj e rromane žuvljenqe, sas kerde mesura te vazden pes i edukacia e ciljosa te vazden pes lenqe kompetencie save si trubujipe vaš butàqo than pe butjako marketi. Kodo si efektivno politikane programura te del pes suporto pala butjaripe e Rromengo (maj but e ternenqe thaj e džuvljenqe) thaj te del pes šajimata pala re-treningura telal aktivne butjarimasko politikane programura, ande save si speciale kondicie pala butjaripe e Rromengo. Vaš te zurarel pes i participàcia e rromane biznèsosqi, thovel pes vi akcento p-o žutipen e kondiciènqo vaš e rromenqi participàcia ando sociàlo responsibilo publiko prokuràcia thaj ande programurà te žutil pes e manušen save si ando riziko te xasaren butàqo than. Sa jekh importantno si o akcento pe monitoringo e diskriminaciako ande bučaripe thaj bučarne solucie pala romano bibučaripe.

E propozime mesura šaj te aven dikhline sar hačarde thaj trubujimasko, sar von si line katar e trubujimata save sas identifikuime kana sas negociacie e reprezentanturenca katar e Rromane thaj (na-) Rromane antreprenururà, sociàlo partnerurà thaj aver riga save si interesime andi kadaja rig. Po dur katar o opral phendo, e mesura si phangle pe sa e significantne phangle grupe. Ande relacia e anglune strategienca, o akcento na si thodino maj anglal pe suporto e aktiviteturenge ando fremo e aktivno butjarimasko politikako, soske lako implementacia na andas baro lačharipe, numaj si maj but jekh instrumento e butjarne ofisurenge, save den e komunenge tikne butjake butja.

Vi te i Strategia 2021+ si klaro pe kava punkto thaj akceptisarel o seriozno problemo e Rromengo akceso pe butjako marketi, pala amaro gindo voj kerel but buti te educirinel e majoritetura, maj but e butjarnenge. Naj programura vash aktiviripe e butjako vash NEET manusha.

2.4. Sastipasko zutipe

E mesura and-i Strategia 2021+ save si ande relacia e sastipasqe na si len natura krujal-o čhipipen, von naj len ambicia te definisaren o sastipen sar jekh rig kaj si jekh simultàno efekto e faktorenqo (but diskriminàcia) savi šaj te reprezentisarel obstrukcie vaš jekhutno akceso andi sasti thana reprezentirime ki Strategia 2021+. Sastipe, savo dži akana resljas cikni atencija, na sas dosta akcentirimo ko konsultacije e reprezentanturenge taro Romano civilno societato thaj reprezentantura taro Ministeriumo bašo Sastipe, so sikavela pes vi ko lesko tikno hačaripe fokusirimo pe teme numa ko smislo e diskriminacijako thaj na-egalutno akceso ande sastipasko rig.

I Strategia kerel buti e sastipasqe and-o fremo e strategikane objektivosqo F. Bazirime pe strategikano objektivo, i Strategia 2021+ formulisarel kadala specifikane objektivurà:

F.1 Te del pes lačharipe vaš e ilegalne sterilizàcie e žuvljenqe

F.2 Te lačharel pes o akceso pe sastipasko zutipe thaj participacia ande sastipasko zutipe maškar e Rroma

F.3 Te sigurisarel pes reprezentativno kvantifikuime dàte pal-o sastipen thaj sastipnasqo arakhipen maškar e Rroma ande sa e regionurà andar i Čehikani Republika

F.4 Sigurisarel pes vràma, than thaj òinipen e sastipnasqe servisurenqo, specialo vaś e beśutne save si socialo avri òhudine, maśkar lende vi e Roma

F.5 Te sigurinen o avazipe e adikciake servisurenqo vash o Romane drogengo

F.6 Te sigurinel pes solucie pala domestikano thaj gender-bazirime violencia ande romane familije thaj maśkar e romane LGBTIQ+ manuśa.

I Strategia na inòarel i Rekomandacia katar o Konsilo vaś egaliteto, inkluzia thaj participàcia e Rromenqi andi EU, rekomodacia 9 d), savi kamel te marel pes mamuj i digitalo ekskluzia sa e Rromenqi ando aksesu k-e sastipnasqe servisurà, inkluzivno ando phanglipe e òhinavipnasqo ando śerutno e digitalno śajutnimatenqe save si trubujipe te śaj te resen informacie vaś sastipen. Vi te si kava parcijalno meripe, amen patàs ke si laòhes te akharas la ando kontèksto e maj generalo problemasqo vaś o vazdipen e digitalo alfabetizaciaqo e rromane populaciaqo.

O maj baro problemu ano keripe e propozalengo vash e mesura sas o determinipe e lache indikatorengo vash te mezijpe o progreso so si reslo thaj te dikhel pes o obstrukcie ano aksesu vash khera. E egzistuime studie thaj informaciake žanglimata maj but fokusirinen pes pe situacia e beśutnenge ande ekskludirime lokaliteta, savi reprezentisarel numaj jekh kotor katar o sasto spektro e problemurenqo, thaj odolesqe kadava dikhipen na si dosta. O starto te nakhavel pes akava tikno fokusu si o kidipe e datengo vash diskriminacia pe kherengo marketi, kerdo pe sasti rig e kherengo (mesuraD.1.1).

Po dur katar o opral phendo, sas arakhlo jekh konsenso maśkar e partie save keran negociacia kaj si trubujipe te aresel pes jekh vazdipen e publikane investiciaqo thaj jekh zuralipe e śajutnimatenqo te del pes atùnçi respònso karing o vazdipen e energijaqi efikasnosta ande khera, kana kerel pes i tranzicia k-i śukar energia.

Vaś svako ciljo, i Stratègia 2021+ del detalurà maj cira jekh, numaj butivar maj but, mesura te aresel pes. Komparaciasa e anglune Rromane strategijenca, vov barjarel e participacia e biprofitno organizaciengi sar kherengo furnitori.

I stratègia 2021+ kamel te kerel efektivne kondicie vaś i kooperàcia e na-governàlo bi-profitno organizàcienqi e privatne barvalipnasqe gaženqe thaj e investitorenge te sigurisarel pes o laòho thaj laòho kher.

O ciljo e mesurako si te involvirinen pes e organizacie bi-profitoske te laòharen e trubujimata vaś khera, kerindo kondicie vaś e organizacie bi-profitoske andi forma e preferencijalne krediturenqi (ando Themesko Fondo vaś o Suporto e Investiciaqo) thaj te sigurisarel pes i disponibilitèta e kheraqi vi ande thana kaj e komune naj len kapaciteto te buxljaren thaj te den suporto e khera pala ciljoski grupa/Roma. Maj dur, o involviripe e na-profit organizaciengo sas definime katar e mesura save si phangle e sistemosa e suportosko e kherengo thaj e prevencija katar o xasaripe e kherengo, o kerdipe e socialo real estate agenciengo thaj o keripe e kondiciengo vash e implementacia e garanciake fondengi, save ka vazden o suporto vash pharipa save si phangle e kherengo barjaripe (socialo khera, khera ande partikularno, Regionalno Barjaripeski Strategia, savi inòarel o Fondo e Garancijako vash Socialo Khera, etc.).

O Zakono vash Socialno Khera, savo inke na sas adoptuime katar o Governo e Āehikane Republikako, sas te zurarel o xakaj vash khera, thaj si dikhlino ande 2021+ Strategia sar jekh ključno preduslovo vash jekh efektivno socialno thaj ekonomikani politika. O than e beśipnasko ande Āehikani Republika na sikavel semnura pala jekh naśukar ekstraordinarno marketoski situacia, numaj sikavel jekh konceptualno bi-laòhardi thaj bi-resli beśimaski thaj socialo situacia katar o angluno kotor katar e injavardeś berśa, savi astarel e maj vulnerabilne grupe manuśenge, maj but e Romen. Ande kadi rig, odolesqe, sas kerde mesura save si phangle e legalitetosqe e rėgulenqe vaś o manažmènto e komunalne apartmanurenqo (D.1.2), i prevencia e diskriminàciaqe rėgulenqi andi furnisaripen e komunalne beśipnasqo, savo sas finansisardo andar e fondurà dine andar o Themesko investiciaqo Suporto Fondo thaj aver publikane resurse (D.1.3; D.1.4). Importantno kotor katar o sukcesu katar aprovirime mesura ande rig e beśipnaski si kerdini po monitoriripe e

manušengo bi kherengo, efektivno thaj efikasnost e bešipnaske beneficijengo, akceso e Romengo pe khera thaj reprezentacia e Romengi ande segreguime thana.

Sas vi line mesura te dikhel pes te si e akanutne instrumentura vaś e politika vaś o kher (socialo beneficie) dosta thaj na limitisaren o suporto vaś e but-membronqe khera (D. 2.4; D.3.1).

O na-dosta nivelo e kherengo vazdipe ande Ćehikani Republika si importante faktoro ande relacia pala vazdipe e generalo disponibilitetosko e kherengo. Sa kadja, o buxljaripe e regionalne diferencienqo anel k-i nevoia vaś e regionalo diferencirime alava thaj mesura, save trubun te aven vazdine maj but ande lokalitetură kaj si bari rromani populacia. Sar so si opral phendo, trubul te len pes e mesura te zurarel pes o arakhipnasqo than (D.2.1; D.4.1; D.4.5; D.4.6; D.4.7).

Sa e mesura save si line ande rig e kherengo šaj te aven konsiderime sar dosta haćarde, adekvatne, esencijalne thaj laće dizajnirime.

Numaj, o departamento inke na kerdas dosta thaj laćho than vaś insentivură labăringoj finansikane instrumentură thaj subvencie vaś grupe gaće save, te avel obzervirime e rėgule vaś o žutimos le themesqo, šaj te aven importante furnitori vaś socialo khera. E pharipa asociime e energikane ćororipesa fokusirime pe generalo definime vulnerabilne khera kontribuin pe kadi konkluzia, bi te zumavel pes te ciknjarel pes o biproporcionalo pharipe e specifićno ciljome intervencienca katar e maj vulnerabilne grupe manušenje, save bi-dujdipe inkljen, sar egzamplo, phure khera.

I sasti Strategia 2021+, politike thaj mere inćaren generalo rekomodacie save si aplikime pe sasti romani populacia, specialo atencija si dini pe ćhave, džuvlja thaj LGBTIQ+, bizo dikhlino zumavipe te kerel pes buti p.e. grupa manušenje bi adekvatno specifiko žutipasko.

I laćhi inkluzia sa e manušenqi andar e rromane ciljenske grupe, kaj sa e manuśa astaren sa jekh stepeni e protekciaqo prekal programură, politike thaj aktivitetură, inke na reslās pes. Paše godova, i Rekomandacia e Konsiloski pala egaliteto, inkluzia thaj participacia e Rromengi ande EU ande rekomodacia 10 f) kamel vi te žutil e Rromen bi kherengo, maj but ande relacia pala o keripe e socialne servisurengo thaj akceso pala regularne servisura. Sar si pe informacie kola isilen, na džanelape kobar manusha taro bi kheresko populacia si taro romano avindipe thaj sar akava avindipe afektirinel olengere situacie, thaj nisave mere tari Strategija 2021+ nane resle pe lende.

Ando avutnipe ande strategia 2021+ trubul te lel sama pala e Rekomandacia katar o Konsilo pala egaliteto, inkluzia thaj participacia e Rromengi ande EU 10 h) pala o suporto pala integrimbe bešipnaske programura save si phangle e marginalizirime Rromenca prekal e mere sar so si e kombinacija e mikro-kreditengo vaś o vazdipen thaj o arakhipen e kherengo e finansikane alfabetizaciaqe thaj e programurenqe vaś e šajutnimata, profesionalo treningo ando šerutno than e vazdipnasqo thaj e aktivaciaqe mesure.

2.5. Kher, bazake servisura thaj enviromentalno justicia

O maj baro problemo ano keripe e propozalengo vash e mesura sas o determinipe e lache indikatorengo vash te mezijpe o progreso so si reslo thaj te dikhel pes o obstrukcie ano akceso vash khera. E egzistuime studie thaj informaciake žanglimata maj but fokusirinen pes pe situacia e beśutnenge ande ekskludirime lokalitetura, savi reprezentisarel numaj jekh kotor katar o sasto spektro e problemurenqo, thaj odolesqe kadava dikhipen na si dosta. O starto te nakhavel pes akava tikno fokusso si o kidipe e datengo vash diskriminacia pe kherengo marketi, kerdo pe sasti rig e kherengo (mesuraD.1.1).

Po dur katar o opral phendo, sas arakhlo jekh konsenso maśkar e partie save keran negociacia kaj si trubujipe te aresel pes jekh vazdipen e publikane investiciaqo thaj jekh zuralipe e šajutnimatenqo te del pes atunci respõnso karing o vazdipen e energiaqi efikasnosta ande khera, kana kerel pes i tranzicia k-i šukar energia.

Vaš svako ciljo, i Strateġia 2021+ del detalurā maj ċira jekh, numaj butivar maj but, mesura te areseł pes. Komparacija e anglune Rromane strategijenca, vov barjarel e participacia e biprofitno organizaciengi sar kherengo furnitori.

I strateġia 2021+ kamel te kerel efektivne kondicie vaš i kooperacia e na-governalo bi-profitno organizacienqi e privatne barvalipnasqe gaženqe thaj e investitorenqe te sigurisarel pes o lačo thaj lačo kher.

O ciljo e mesurako si te involvirinen pes e organizacie bi-profitoske te lačharen e trubujimata vaš khera, kerindoj kondicie vaš e organizacie bi-profitoske andi forma e preferencijalne krediturenqi (ando Themesko Fondo vaš o Suporto e Investiciaqo) thaj te sigurisarel pes i disponibiliteta e kheraqi vi ande thana kaj e komune naj len kapaciteto te buxljaren thaj te den suporto e khera pala ciljoski grupa/Roma. Maj dur, o involviripe e na-profit organizaciengo sas definime katar e mesura save si phangle e sistemosa e suportosko e kherengo thaj e prevencija katar o xasaripe e kherengo, o kerdipe e socialo real estate agenciengo thaj o keripe e kondiciengo vash e implementacia e garancieake fondengi, save ka vazden o suporto vash pharipa save si phangle e kherengo barjaripe (socialo khera, khera ande partikularno, Regionalno Barjaripeski Strategia, savi inčarel o Fondo e Garancijako vash Socialo Khera, etc.).

O Zakono vash Socialno Khera, savo inke na sas adoptuime katar o Guverno e Čehikane Republikako, sas te zurarel o xakaj vash khera, thaj si dikhlino ande 2021+ Strategia sar jekh ključno preduslovo vash jekh efektivno socialno thaj ekonomikani politika. O than e bešipnasko ande Čehikani Republika na sikavel semnura pala jekh našukar ekstraordinarno marketoski situacia, numaj sikavel jekh konceptualno bi-lačhardi thaj bi-resli bešimaski thaj socialo situacia katar o angluno kotor katar e injavardeš berša, savi astarel e maj vulnerabilne grupe manušenje, maj but e Romen. Ande kadi rig, odolesqe, sas kerde mesura save si phangle e legalitetosqe e rėgulenqe vaš o manažmento e komunalne apartmanurenqo (D.1.2), i prevencia e diskriminaciaqe rėgulenqi andi furnisaripen e komunalne bešipnasqo, savo sas finansisardo andar e fondurā dine andar o Themesko investiciaqo Suporto Fondo thaj aver publikane resurse (D.1.3; D.1.4). Importantno kotor katar o sukceso katar aprovirime mesura ande rig e bešipnaski si kerdini po monitoriripe e manušenje bi kherengo, efektivno thaj efikasnost e bešipnaske beneficijengo, akceso e Romengo pe khera thaj reprezentacia e Romengi ande segreguime thana.

Sas vi line mesura te dikhel pes te si e akanutne instrumentura vaš e politika vaš o kher (socialo beneficie) dosta thaj na limitisaren o suporto vaš e but-membronqe khera (D. 2.4; D.3.1).

O na-dosta nivelo e kherengo vazdipe ande Čehikani Republika si importante faktoro ande relacia pala vazdipe e generalo disponibilitetosko e kherengo. Sa kadja, o buxljaripe e regionalne diferencienqo anel k-i nevoia vaš e regionalo diferencirime alava thaj mesura, save trubun te aven vazdine maj but ande lokaliteturā kaj si bari rromani populacia. Sar so si opral phendo, trubul te len pes e mesura te zurarel pes o arakhipnasqo than (D.2.1; D.4.1; D.4.5; D.4.6; D.4.7).

Sa e mesura save si line ande rig e kherengo šaj te aven konsiderime sar dosta hačarde, adekvatne, esencijalne thaj lače dizajnirime.

Numaj, o departamento inke na kerdas dosta thaj lačo than vaš insentivurā labarindoj finansikane instrumenturā thaj subvencie vaš grupe gaže save, te avel obzervirime e rėgule vaš o žutimos le themesqo, šaj te aven importante furnitori vaš socialo khera. E pharipa asociime e energikane čororipesa fokusirime pe generalo definime vulnerabilne khera kontribuin pe kadi konkluzia, bi te zumavel pes te ciknjarel pes o biproportionalo pharipe e specifično ciljome intervencienca katar e maj vulnerabilne grupe manušenje, save bi-dujdipe inkljen, sar egzemplo, phure khera.

I sasti Strategia 2021+, politike thaj mere incaren generalo rekomodacie save si aplikime pe sasti romani populacia, specialo atencija si dini pe čhave, džuvlja thaj LGBTIQ+, bizo dikhlino zumavipe te kerel pes buti p.e. grupa manušengo bi adekvatno specifiko žutipasko.

I lači inkluzia sa e manušenqi andar e rromane ciljoske grupe, kaj sa e manuša astaren sa jekh stepeni e protekciaqo prekal programurā, politike thaj aktiviteturā, inke na reslās pes. Paše godova, i Rekomandacia e Konsiloski pala egaliteto, inkluzia thaj participacia e Rromengi ande EU ande rekomodacia 10 f) kamel vi te žutil e Rromen bi kherengo, maj but ande relacia pala o keripe e socialne servisurengo thaj akceso pala regularne servisura. Sar si pe informacie kola isilen, na džanelape kobar manusha taro bi kheresko populacia si taro romano avindipe thaj sar akava avindipe afektirinel olengere situacie, thaj nisave mere tari Strategija 2021+ nane resle pe lende.

Ando avutnipe ande strategija 2021+ trubul te lel sama pala e Rekomandacia katar o Konsilo pala egaliteto, inkluzia thaj participacia e Rromengi ande EU 10 h) pala o suporto pala integritime bešipnaske programura save si phangle e marginalizirime Rromenca prekal e mere sar so si e kombinacija e mikro-kreditengo vaś o vazdipen thaj o arakhipen e kherengo e finansikane alfabetizaciaqe thaj e programurenqe vaś e šajutnimata, profesionalo treningo ando šerutno than e vazdipnasqo thaj e aktivaciaqe mesure.

2.6. Socialo protekcia

Kana sas kerdo o drafto e Strategiaqo 2021+, o Konstitucionalo Tribunalo, palal i sugestia e grupaqi 17 senatorenqi andar o Senato e Parlamentosqo andi Čehikani Republika, anulisarda o amandmano ando zakono pal-i materiālo emergēnca, so si akhardo zone bi-surcharge. Vi te na si relevantno kadale raportoske te kerel buti e detalura save sas phangle e implementaciasa kadale legislaciaki thaj e konsekvence katar save sas sikavde ande trajo bute individuengo thaj familijengo save trajin maj but ande segreguime kotora katar e komune, si dikhlino sar lačo te skurto "dikh" e argumentura katar o Konstitucionalo Krisi. Vov phenda, maškar aver, kaj ko vakti kana kerel pes procena e legalitetosko kadale legalno aranzmanosko, sas diferencijalno tretmano e manušengo save phagen o Artiklo 3, paragrafo 1 thaj Artiklo 4, paragrafo 3 e Chartako, thaj ande specifična kazura, te o punkto katar de fakto prazdnipe e čačimasko pala ažutipe ande materijalno emergencija, trubujipe te siguril pes bazake trajoske kondicije pala Artiklo 30, paragrafo 2 katar e Charta pala Fundamentalne Xakaja thaj Slobodimata, numaj vi te phagel pes o konstitucionalo principo pala egaliteto ande digniteta pala Artiklo 1 katar e Karta pala Fundamentalne Xakaja thaj Slobodimata.

O opruno kotor katar e decizia katar o Konstitucionalo Kriso si importante anglunipe te dikhel pes i legaliteta e socialne beneficiengo, inkluzivno e restrikcije save si asociirime lencar. Sar kotor e draftesko Strategiako 2021+, bazirime pe akordipe mashkar reprezentya e romane civilune societake, adoptingyona mere kola silen res vash monitoripe thaj legaliteti e procedurenqo ano alocipe e komunalune thaj foroske apartmanyengo. O sikavdo orientācia si phangli e ilegalitetosa te dikhel pes e kondicie vaś te lel pes jekh apartmano andi administracia e forurenqi thaj e komunenqi bazirime pe kriteriumurā save na len andre e recipienturā e socialone beneficienqe.

Sar kotor e maripnasko mamuj akaja situacia, i Strategia 2021+ propozil mesura te kontrolirinel pes i diskriminacia mamuj e Roma ando akceso k-o kher, legaliteto e regulenqo vaś o menadžmento e komunalne apartmanurenqo thaj regulurā vaś o delipen e apartmanurenqo katar e komune save sas finansirime (kerde/rekonstruisarde) katar fondura save si dine katar o Fondo vash o Suporto vash e Investicie.

Ando fremo e sistemasko pala socialne beneficije šaj del pes jekh manuš vaj kher pala e kondicie save si thodine katar o Zakono pala Thamesko Socialo Suporto thaj Zakono pala Materialne Trubujimata. O bazako suporto ano than e kheresko si kheresko žutipe, savo del pes kana o kosto e kheresko nakhela 30% (35% ki Praga) kotar o manušesko vaj kheresko inkomesti. O suplemento vash o kher si o pochinipe e justifikuime kherengo koshti ano relativno kompleksno kondicie, so si kerdo te malavel pes o inkomesti e manushenge saven si cikne inkomesti. Ande generalo, svako manuš (inkluzivno e butjarne)

saveske khereske koštura si maj bare katar jekh specifiko procento si les o xakaj te lel jekh kheresko suplemento, thaj e manuša save si bibučarne pala cikne love save aven numaj katar e socialo beneficie si vi von hakaj te len jekh kheresko suplemento. Opruch kadal zutipe si vi shajipe te lel pe jekh lovengo zutipe. O Zakono pal-o Ažutimos vaš e Finansiàlo Trubujimata, telal savo si dino e beneficie vaš e šukar ažutipnasqe žutimata, sikavel šov situàcie save trubun te aven resle te šaj len o relevanto žutimos vaš e emergenca. Si klaro katar o sasto kadale situacienqo kaj šaj te del pes lači sigo ažutipen vaš o bikinipen e frižiderosqo, e mašinaqo vaš o thovipen, o pato, etc., vaš e košturā save si len relacia e čhavorrenqi edukaciača vaj e hobienθar, vaj vaš e košturā save si asociime e čhivipnača ando jekh lačo apartmano thaj pokinipe e siguripasko (depozito). Palal i situacia kaj kadava lačhipen na si jekh mangipen thaj odolesqe si phanglo katar o diskrečia e administraciaqe organosqi e Bučako Ofiso te del pes o lačhipen, jekh mangipen sas komunicirime andi reprezentativo civilo societeta kaj o dino kadale lačhipnasqo, savo but ažutil te arakhel pes neve khera, trubul te avel subjekto pala monitoringo.

I strathègia 2021+ sigurno si la limiturā asociime e bi-datenqo thaj e asociime limitirime prinzarimata pal-o sasto spektro e mesurengo save ka den šajsaripen e Rromenqe/Romenqe te astaren adekvatno sociàlo suportò thaj aksesò k-e servisurā and-o phanglipe e relevantne nacionalne regulàcienča. Ki Strategia 2021+, i atencija si fokusirimi "numa" pe lačhipa katar e ekstraordinarno sigo ažutipe. Akava "limitirimo dikhipè" sigurno nane čacutno. Odova si rezultati taro cikno fokusò taro politike so si resle ko Roma thaj Romane džuvlja ko socialno ekskludirime lokalitetia, kote o majbaro kotor taro suportirime manuša si recipientia taro socialno beneficie. Anda kodo, andi rig e suportosqi e lovenqi, i evaluime Strathègia 2021+ na si la i ambicia te kombinisarel o suportò e lovenqo sa e esencialne politikenqe (sar egzàmplo, edukacia, sastipen, etc.) save si konsiderime sar trubujipe ando nacionalo nivèlo vaš o ekonomikano thaj socialo integracia e manušengo save si ande relacia.

2.7. Socialne servisura

Trujalutno strategikano objektivo Te sigurisaren kapaciteturja thaj resursura pala implementacija Strategia 2021+ fokusiril pes specialo po zuralipe e kapacitèturengo thaj resursengo katar e regionalne thaj komunalne Rromane savetora vaj civilne butjarne, kana si percipirime na-govermentalne bi-profitoske organizacije thaj informalne civilne inicijative sar ekspertura save trubun te len kotor ande implementacia e adoptuime mesuraki. E socialne servisura save si dine katar e NGO promovirinen e socialo inkluzia ande sa e mesura thaj politike, zhutin e individuen te pherdon pire trubujimata, den suportò e egalitetoske thaj e dživdipaskere šanse thaj si jekh signifikanтно akto ro savo del kontribucia te lačharel pes o kvaliteto e trajosko, e šajimata thaj te ciknjarel pes o riziko katar e dependènca katar e formalo socialo protekcia sistemura. Akana but cikne den duma pal-o fakto kaj e bi-profitno organizacie si efektivno instrumento vaš i implementacia e sociàlo politikenqi, e aktivitèturā e bi-profitne organizacienqe sikavde pes sar jekh but maj kontroverzno terna andi jekh but čhudini rig kaj von dikhen pes "numa" sar entitetura save trubun te keren buti pala efikasnost thaj te aven responsabilne pala implementacia specifična mesurengi. Sar kotor e kreaciako e draftosko Strategia 2021+, sar misal, o adekvatno adoptipe e specifikune mesurako fokusirimo pe zuralipe e finansikane barvalipasko ja profesionalno kapacitetengo e bi-profitno organizaciengo na sine dosta diskutirimo. O bi-ažutipen kadale fokusosqo p-o suportò e bi-profitno organizacienqo sikavel jekh šajpe konkluzia kaj e bi-profitno organizacie si dosta finansikane sekurime thaj si len dosta profesionalne kapaciteturā. Numaj, kasavi konkluzia na ačhel anglal o prinzaripen pal-o ambiènto e rromenqo thaj e pro-rromane na-profit organizacienqo, save but vrāma zumaven te den suportò p.e. aver. OPZ dineas anglal pe kadi trubujipe e akharipnasa vash o vazdipe e kapacitetosko e bi-profitno organizaciengo (akharipe numero 137)¹¹ thaj te del suportò kadale aktiviteturenge ando programosko periodo 2021–2027.

Nesave mere si line te zurarel pes i rola e bi-profitno organizaciengi; ande partikularno, zuralipe e ulavipnasko e informaciengo maškar e themesko administracia, lokalo

¹¹ <https://www.esfcr.cz/vyzva-137-opz>

korkorutno-governipe thaj na-themutne bi-profitno organizacie, involviripe e bi-profitno organizaciengo ande konsultaciake procesura ando fremo e gatisaripnasko pala evaluacia e Strategijaki 2021+ thaj o involviripe bi-profitno organizaciengo ande sa e ključne aktivitetura save si ande relacia e Rromenca.

Te šaj te tiknjarel pes o finansijako pharipe e bi-profitno organizaciengo, sas kerdo jekh mesura te tiknjarel pes i ràta e ko-finansiàciaqi andi fòrma e volontèrosqi andi summa 10% andar e sasti kosti e projèktosqe.

Vi te o akhardo mesuripe ažutil e bi-profitno organizaciengo te paraven i forma e ko-financiripnasqi andi forma te len pes ando dikhipen e košturā asociime e siguripnasqe e manušenqe kapaciteturenqe, voj na vazdel ande khanči lenqi šajutnipen te zuraren e šaimata te astaren fondurā sar kotor e aktiviteturenqe vaš te kiden love. Ande generalo, e organizacie bi-profitoske arakhen jekh vazdipe ande mangipe pala lenge servisura. Von arakhen pes bute specifična problemurenca thaj kondicie save mangen but phare te astaren love, maj bare mangimata pala o pherdo standardura thaj pharipa ande planiripe thaj implementacia e projektosko. Bizo akala faktia, than na sine dedikimo vash o suportu thaj kvaliteti e socialune servisesko, na numay ani Strategia 2021+, numay ini ano negociacie e reprezentantyencar e departamentyengo vay reprezentantyencar e romane civilune societetesko.

Amen patas ke kadava raporto si o maj lačno than te astaras te analizaras kadaja situàcia, maj but ande kadala phare ekonomikane vràme, te šaj e organizacie bi-profitosqe te lačharen penqi operaciaqi thaj finansiàlo efikasità ando-jekh drom savo inevitabilo ka zurarel lenqi pozicia sar ključne aktorā responsabilo pala e romani integracija pe centralno , regionalno thaj lokalno nivelo, inkluzivno finansijaki siguriteta. Gasavi analiza, savi specifično ka fokusirinel pes pe trubujimata e romane bi-profitno organizaciengo, na si trubujipe and-i revidime Strategia 2021+, vi te na si lačni and-o Čehikano ambiènto.

2.8. Protekcia e čavorrenqi

I protekcia, lačhipen thaj lačhipen e čavorrenqo trebal te avel o šero e sociàlo politikenqo sar si edukacia, sociàlo thaj sastipnasqo arakhipen, maj but vaš but tikne čhave. Kotar e diskusie thaj o sasto sasto kotar e Strategia 2021+, si klaro kaj isi urgentno trubujipe te zurarel pes i politikani volja, maj but ko nacionalno thaj lokalno nivelo, thaj te vazdel pes e institucionalno atencija te shaj te phagel pes o viciozno ciklo e stigmatizaciako, predrasude thaj diskriminaciake kondicie savenqe si ekspozime e čhave. O portfolio kadale mangipnasko sikavel kaj maj but o sastipe e čhavorengo (Strategia 2021+, rig 78 thaj maj dur), o digniteto e kheresko (Strategia 2021+, rig 59 thaj maj dur) thaj o kvaliteto e edukaciako (Strategia 2021+, rig 45 thaj aver seq.) si rekurrentno e trubujimata bazirime pe čhavorengo protekciako fokuso.

Vi te i Strategia 2021+ andi mesura B. 3.5 dikhel te arakhel pes e efekturā e strukturàlo anticiganizmosqe ande Rroma, akcentosa, maškar aver butā, ande čhave, voj na sikavel i kompleksitèta e Konsilosqi Rekomandacia vaš egaliteto, inklùzia thaj participacia e Rromenqi ando i EU 3 d). Po dur katar o phendo mesuripe ande Strategia 2021+, ande rig e sastipasko, akcento si thodino pe lačharipe e kondiciengo ande provizija e adikciako zutipe (F. 5.1), thaj maj dur, ande tematikani rig e kapacitetosko, duj mesura sas line te arakhel pes o eksexivno thovipe e chavorengo ande institucionalno zutipe (G. 2.7) thaj te del pes suportu te kidel pes data pala o numero thaj e rezone sostar e romane chavora sas thodine ande institucionalne thana thaj ande substitutivno familijako zutipe (G. 3.2).

Ande protekcia e čavorrenqi, i Stratègia 2021+ na si la jekh ciljo savo ka inkludil o keripe bute avere problemàtikane tèmengqo, kaj e čhave ka aven i maj bari zor te vazdel pes i interdisciplinàro kooperàcia thaj i koordinàcia fokusirime p-e čhave sar jekh specifiko grupa. Ki Strategia 2021+, akava bi-ažutipe e specifikune fokusesko si obviousno, ako na mangla te defininel specifikune ciljo vash o qhavore thaj specifikune mere kola siton phangle oleske. O vakerdo apelacia si ekspresia e barjardi vizibilitetosko thaj importancako e pučhimata save si ande relacia e čhavorenca thaj barjaripnaski akceptacia e standardurengo pala protekcia e čhavorengi ande sa e thana e maškarthemutne politikake,

thaj odolesqe trubul te aven involvirime organizacie thaj organura save inke či kerde buti kadale pučipnasa thaj chavorengje chachimata.

2.9. Suporto thaj džanglipe palo romano arto, kultura thaj historija

I emancipacia e Romengi thaj e Rromane džuvljengi sar drom te zurarel pes i legitimnost thaj e responsibilitèta savi žal te anel pes "bare teme" si xatjardo andi Stratègia e akcentosa ando gin e manušenqo save phenen pal-i rromani nacionalitèta, o involviripe e rromane minoritètosqo ando lačharipen e publikaqo butja, zurjavipe e kulturalno identitetosko vaj buxljaripe e kulturako, tradicijengo thaj čhibjako prekal e medije, biprofitno organizacije vaj e themesko sponzoririmo organizacija katar o Muzeumo pala e Romani Kultura, dende lovengo suporto, subvencije thaj kontribucije katar e EU thaj keripe lače kondicijengo. Sar kotor katar o promoviripe kadale ciljengo, e zumavimata sas thodine te zurarel pes o džanglipe pala e Roma sar faktoro savo vazdel socialo inkluzija thaj participacija. Ande kadi tematikani rig sas prezentirime sar ključno o suporto pala interdisciplinarno kooperacia thaj jekh maj bari aliansa pala involviripe e governosko, departamenturengo, civilno societatosko, akademijako thaj aver entitaturengo. Ando fremo e konsultàcienqo, dikhlàs pes kaj si jekh maj dur bi-ažutipen vaś e paruvimata, maj but ando šerutno šerutno, kaj si maj dur jekh tendènca vaś na-dosta informacie pal-e Roma vaj prejudicialo portreto kadale grupenqo. I participàcia e Rromenqi thaj e Rromenqe organizacienqi ačhel sar pharipe ando časò e siklāripnasqo, si kana e propozime mesurā implikisaren jekh zumavipen te inkurajil e rromane civilo societèta te len kotor ando kava procèsò. Vi te si e cilura thaj e mesura formulime thaj kerdine ande jekh hačaripnaski rig sa e entitaturenqe save si responsibilo vaś i implementàcia kadale ključne rigāqi, si inke jekh zumavipen te barären pes e emancipaciaqe aktivitèturā ande neve horizontalne thaj strukturàlo rigārde, sar si buti, sastipen vaj khera, thaj te del suporto e empowerment-esko ande kadala sektora e Roma thaj e Rromane džuvlja, thaj kade te zurarel pes e socijalno justicia.

And-i kadaja rig, si trubujipe te inčarel pes buti e majoritetosa, saven vi xasaren o prinžaripen pal-i rromani història, kultura thaj importanca vaś o Čehikano societèto. O specifično objektivo A.2 si sasto dedikimo te del suporto e kulturalno emancipacijake e Romengi. Kathe si oxto mesura katar o dino than, p.e. Maj dur thovel i inkluzija e Rromane temenqi andi emisija e publikane mediumenqi (ČT, ČRo), vi andi forma e nacionalne formaturenqi thaj vi ando šerutno lil e Rromane thaj e Rromenqe themenqo ande majbare formaturā; inkluzija e romane čhibjaki sar čhib e ordinarno komunikacijaki ande emisija e publikane medijengo (ČT, ČRo). Numaj, kontrari e angleder phende rekomodaciake, voj na dikhel o malavipen e ververutne populaciake grupenqo, e edukacia e majoritetoski ande rig e tolerancaki, vaj akceptacia e Rromane muršenqi thaj žuvljenqi sar amala-themutne saven si jekh khetani historija.

3. EFEKTIVNO ČAČIPE

3.1. Phanglipe e relaciake themeske thaj Evropake politikenca

I Strategia 2021+ kerel dosta referenca pe maškarmutne, Evropake thaj nacionalne dokumentura thaj standardura. Kotar o sasto evaluirimo strategiako ano akava raporti, oleski kontinuiteta e sherune ciljencar e Romane Integraciake Strategiako ji ko 2020. bersh si dikhlino, kote si oleski konekcia e politikencar implementime ja koordinirime ano EU niveli, sar ini e mashkarmutne initiative ano andruno Konsilo e Europa thaj pe rekomendacie katar e EU kontrolake mehanizmura.

I Strategia 2021+ si ande relacia e neve EU Strategikane Ramosa vash e Romane tematikane akcie, sar so si pe sa e propozime thana e egalitetoske, kote na fokusirinel direktno pe paruvipe e legislaciako, numa numa te evaluinel peske legislative propozalura katar o dikhipe e diskriminaciako (B. 1.5, B. 2.1, E.2.3, E.2.4) vaj lesqo zuralipen, garantuindoj maj lače kondicie, p.e. ando šerutno than e edukaciaqo (C.4.1.), ando butäripen (E.3.2, E.3.1), and-o časo e sastipnasqo (F.1.1), etc. Ando kadava raporto sas akharde aver tematikane rigärde thaj si klaro anθar lenqo fokusso ke von si andi linia e rigärde rigärde inklüziaqe, participaciaqe, edukaciaqe, butäqe, sastipnasqe arakhipnasqe thaj khera, fokusirime pe prevencija thaj maripe mamuj diskriminacija katar relevantne suportura. Katar o katar e butjako katar e Strategia 2021+ thaj o drom e OPZ+, OP JAK programoske dokumentura save si line katar late, sikavel pes kaj o finansiripe e Strategiako 2021+ si sigurime vi katar e EU fondura thaj vi katar e nacionalne žanglimata, save katar o Guverno katar o Čehi I Republika vi angažisarel pes kana ka del instrukcie e Ministerieske vaš e Financie e Čehikane Republikake te siguril e finansiripeski Strategia 2021+. Specifično ciljo te kerel pes maripe mamuj e diskriminacia mamuj e marginalizirime komunitura sar so si e Roma thaj te del pes suportu lengere socio-ekonomikane integraciake si ramosardo ande aprovirime "Nacionalno Romengi Strategia". Kadja kerdas pes jekh angažmano savo o gavermento e Čehikane Republikako angažuisarda pes, maj but ande relacia e ESI fondurenca. Ando lil e nacionalne akharimasko thaj suportosko, vi te si kava specifično objektivo ande politika e nacionalne autoriteturengi, trubujipe pala ciljome suportu savo si reslo karing e Rroma si definime maškar e ministrura sar trubul, thaj trubujipe te rafiniril pes e date pala e Rroma, inkluzivno raportiripe pala suportu savo si dino pala lengi socio-ekonomikani integracia, ka avel maj dur subjekto pala maj dur diskusie.

Te šaj te zurarel pes i nacionalo koherença e Strategiaqi 2021+, sas thodino jekh specifiko akcento te phandel pes e mesure thaj e cilura e avere esencijalne nacionalne dokumenturenca, maj but e Nacionalno Rekuperaciake Planosa, e Partnerstikane Akordosa, e programosqe dokumenturenqe OPZ, OP JAK thaj IROP, thaj ando pe akava pučipe sas kerde konsultácie e reprezentanturenqe e ministrurenqe Ministeriumo vaš e Androne Buča thaj Komunikácie e Čehikane Republikake, Ministeriumo vaš Edukacia thaj Kultura e Čehikani Republika, MMR e Čehikani Republika, Ministeriumo vaš Sastipe e Čehikani Republika, MK e Čehikani Republika, MPO kotar i Čehikani Republika. Pe godova, kerde pes nesave negociacie e mangipnasa te thovel pes jekh referencia pala i Strategia 2021+ ande vakerde nacionalne strategie vaj te aven ramosarde cilura thaj mere save sikaven e specifična trubuiemaske Rromane muršenge thaj džuvljenge. Ande kadi sfera katar phanglipe e nacionalne dokumenturenca saven si konsiderabilno importancia, e misura thaj cilura save si specifično phangle karing e Rroma resle te prevalirinen, maj but ande programoske dokumentura OPZ+ thaj OP JAK, save šaj te aven konsiderime sar revolucionarno ande relacia pala o angluno periodo. Ando OPZ+ sas adoptuime specifična ciljora palo ažutipe e Rromengo thaj specifična resursura si dine pala lengo ažutipe. Jekh kasavo specifično fokusso šaj te arakhel pes vi ando OP JAK programosko dokumento. Te šaj te zurarel pes i specifično rig e akharimaski katar o ESF+, barili i participacia e Rromengi ande butjarne organura katar OPZ+, OP JAK thaj IROP.

O Nacionalno Plano vaš o Rekuperacia inkludisarda but mesure generalo save si phangle te den suportu e manušes save si socialo avri shudine vaj e manušen save si ande riziko vaš socialo avri shudipe:

“Palo direktno suporto e jekhutne šajipasko savorengé thaj prevencija taro socialno iskluzija, o komponente taro 3-to stolpo – edukacia ko marketi e butjako – si but importantno. Specifichno vash o komponenti 3.1 Inovacia ani edukacia ano konteksti e digitalizaciako, sito yekh investipe 3.1.3 Fondo vash mobilune digitalune aparatya vash o siklovne kola siton ano bi-avantazhipe thaj digitalizipe e skolengo, kova resla te sigurinel kay o buti e edukaciake sistemésko sito te arakhel o so- akhardo digitalno pharipe maškar e sikle bizo dikhipe lengere socio-ekonomikane, sastipaskere ja aver bibahtencar. Maj dur, komponenta 3.2 Ažutimos e kapaciteturenqo thaj fokusó e školaqe programurenqo, maj but i investicia 3.2.2 Introdukcia e mesurenqi te žutil pes e školaqe save si len maj baro gin e ekskludirime lokacienqo - kadava si suporto e maj but rizikuime školaqe, save si butivar škòle save si phirutne signifikantno katar Rromane čhave, thaj 3.2.3 Introdukcia e mesurengo pala tutoringó e sikljovnenge thaj ciljoski gatisaripe pala sikavipe, savo kamel te inčarel pes mere te del pes suporto e školenge ande thana kaj si maj baro numero ekskludirime thana”.

3.2. Responsibilitèta vaš o koordinàcia thaj o monitorisaripen e Stratègiaqo 2021+

O menadžeri thaj centralno koordinàtoro vaš i implementàcia e Strategiàqi 2021+ andi sasti publikani administracia, ando bi-profito sektoro thaj ande rodipnasqe institucie si o ofiso e ÚV-esqo, kasko responsibilitèto, maj palal, numaj na maj tikno, inklstil te sigurisarel e trubui maske dàte vaš te evaluisarel pes e establisarde indikàtorurà e Strategia 2021+.

O Ofiso e Centralno Inteligencijako Agencijako si jekh jekhipe specifichno dino zor te siguril maškardepartamentalno koordinàcia, stratègiko planiripe thaj menadžmento, thaj si odolesqe jekh logikane lačo themesqo organo, numaj te avel les dosta but profesionalne kapaciteturà thaj resurse. Akava supozicija nane garantuime ko lungo vakti, bizo te ovel buteder žutipe e reprezentanturenqo taro Romano civilno societeto. O na-dosta kapaciteti, resursya thaj mandati e akava organesko anen but daravipya asociime e funkcionalune kapacitetyencar vash te koordininel thaj te implementinel implementipe e Strategiako 2021+, kote siton mehanizmya vash monitoripe.

O princìpo e participàciaqo e themesqe autoritèturenqo thaj e teritoriàlo korkorre-governipnasqe jekhimatenqo si jekh trebutno atributo vaš i implementàcia e Strategiàqi 2021+. I reprezentàcia e regionurenqi thaj e komunenqi but vràma sas problematikani. I reprezentàcia e regionurenqi butivar šaj te xatàrel pes numaj andi relacia e participaciàca e koordinàtorenqi vaš e rromane butà save keren buti ande regionalne autoritèturà, save, sar kotor anθar lenqe aktivitèturà, keren kooperàcia e rromane konsilàtorendar ande komune saven si vazdine zorà thaj e butjarnenča ande komune. Akava spektro e regionalno kooperaciako nashti te ovel konsiderimo sar dosta. Jekh but maj seriozno participaciako riziko shaj te avel dino katar e cikni participacia e komunenge. Si participacia e komunenge savi reprezentisarel o fundavno preduslovo pala funkcionalno implementacia e Strategiaki 2021+ pe nivelo kadale autoritèturenqo thaj o arakhipe e legitimitetosko e mesurengo save trubun te aven implementirime specijalno pe nivelo kadale autoritèturenqo. Representacia e regionalne koordinatorengo ano procesi e implementipe e Strategiako 2021+ sine bidosta vash but vahti, so si konzistentno sikavdo ano gradualno erozipe e percipirime legitimitetosko thaj obligaciengo e komunengo vash te keren buti e Strategiake mesurengo. Kava them si kerdo katar o legislativo ulavipen e zorako thaj e butjako maškar o them thaj o lokalo gavermento, sar si pñendino ando kotor. 1.4, thaj lesqe konsekvence si sikavde andi rezolucia e Guvernosqi e Čehikani Republikaqi pal-i adopcia e Strategiàqi 2021+ (dikh o apendix). Ko jekh, asavke konsekvence daraven e trubui maski legitimiteta e Strategijaki 2021+ ko regionalno thaj forosko nivelo, thaj majbut te na pherel pes ko komunalno nivelo, šaj te anen ko lungo vramako marginalizacia e lokalno problemengo e Romengo thaj Rromane džuvljija, so šaj te anel pe gradualno radikalizacija pe gasave bičhalde manuša thaj logikano nakhavipe katar smislo thaj ciljo katar e Strategija.

O ciljo e Strategiàqo 2021+ trubul te avel odolesqe o adoptisaripen kadale legislaciaqo savo na numaj ka del šaj saripen e komunenge te pherdon e mesura e Strategiàqe 2021+ voluntàro thaj ando maj baro nivelo, numaj vi, maj but ando čàso e urgenciaqo thaj ando

publiko intereso , ka den garancie palo implementiribe e Strategiako 2021+ dži ko jekh nivelo savo na ka reprezentirinel daravipe e Romane/Romane džuvljenge.

3.3. Planosko kvaliteteto

E goalura thaj e mesura ande Strategia si ande relacia pala alosaripe lače dromengo te aresel pes thaj definicia pala adžikerde thaj mesurabilne rezultatura ande specifikuime vrama, ande trubujipeski kvaliteta thaj finansikane resursura. Responsibiliteto pala specifikuime mere si dino pe specifikane departamentura, sindikatura thaj organizacie. I mesurabilitèta e progresosqi thaj i efektivitatea e mesurenqi si kerdini p-i supozicia e egzistencaqi e relevantne kolekciaqe datengo, lenqi analiza thaj klasifikàcia. Kotar o sasto adoptirimo Strategia 2021+, kote so o mangipe vash monitoripe, analiza thaj evaluacia e datengo si andre ande sa e ključne thana, shaj te lel pes sama kaj akava mangipe ka ovel pherdo.

I implementàcia e mesurenqi si asumisardi ando nivèlo e svakone involvirime departamenturenqo, savo ka kerel piro akcienqo plano vaš kadala šajutnimata, maj but ando phanglipe e logikača e butačo kotor e Strategiako 2021+ (G. 2.1). O ciljo kadale mesurako si te phanden pes individualne departamentoske strategikane dokumentura thaj ande jekh vrama te na kerel pes duplikacia e mesuraki. Ande situacia kana o Guverno e Čehikane Republikako adoptisarda i Strategia 2021+ thaj dine laqi implementàcia e themesqe organurenqe (vaš egzàmplo vi e departamenturenqe), si šajpe te dikhel pes kadaja mesura sar obligacia vaš sa e autoritèturā saven si len implementàcia e Strategia 2021+ ano relevantno rezolucia e Guvernoski e Čehikani Republikaki. Po dur katar e anglal phende obligacie save aven katar e rezolucia e Guvernoski e Čehikani Republikaki, sa e mere ande relevantno strategija sas konsultime ando fremo katar e gatisaripe thaj propozalo katar e Strategia 2021+ katar e perspektiva katar e realistikane ažutimata, efektiviteto thaj realo rezultatura. Jekh varesavo riziko ande adopcia e mesurengo te adoptuin pes e akciake planura katar e Strategia 2021+ si realo ando kazo e mesurengo (G. 2.2) save asumin o pherdo lil kadale dokumentosko e strategikane dokumenturenca thaj akcione planurenca save si ande relacia e integraciasa e Romengi minoriteto po regionalo thaj lokalno nivelo ande relacia pala e eksplikàcia pal-i definicia e obligacienqi e themesqi thaj e lokalone guvernurenqi ando kapitulo 1.4.

3.4. Finansirimos

Sar kotor katar gatisaripe thaj propozalo katar Strategia 2021, si kerdini kooperacia maškar e centralne autoritetura, reprezentantura katar operativne programura (OPZ, OP JAK, IROP) thaj reprezentantura katar Romano civilo societato ande gatisaripe EU programurenqo thaj nacionalne pharipa save si relevantne ande relacia katar i implementacia e Strategiaki. O ključno phanglipe maškar e Strategia 2021+ thaj e ESF+ programura sas fokusirime pe siguripe e resursengo thaj suporto e specifična mesurengo ande favòra e Rromenqi. Vaš te suportirinel pe akava ciljo, khetane e reprezentantencar taro operativno programija OPZ+, OP JAK, Ministeriumi bašo Andruno Them thaj Ministeriumi baši Edukacia thaj Kultura, o kondicie bašo kanaliziribe taro EU thaj nacionalno finansijakere resursia so si resle te zuraren o ekonomikano thaj socialno integracija e Rromengi sas determinime ande relacija e adoptuime specifično ciljosa katar o ESF+ ande relacija pala o suporto pala socialno thaj ekonomikano inkluzipe e marginalizirime komuniteturenqo sar so si e Roma. O rezultato kadale kooperàciaqo sas sikado ando sasto lil e programosqe dokumenturenqo, maj but OPZ+ thaj OP JAK, kaj e Roma reprezentisaren jekh specifiko grupa manušenqi ando phanglipe e adoptuime specifikane ciljosa viii a) e regulaciaqo e Evropako Parlamentosqo thaj e Konsilosqo pe khetane provizie pe Evropako Socialo Fondo plus inkluzivno provizie e resursengo vash implementacia e mesurengo adoptirime ani Strategia 2021+. Ande relacia e anglune Strategienca, baro progreso si reslo ando finansiripe e Strategiako 2021+ katar Evropake žanglimata, savi si kerdini vaš specifično ciljome intervencie komparaciasa e anglune direkcijsa, savi sas asociirime generalo thaj ciljosardo garavipe e specifičnosta e Romengo thaj Rromane džuvljija, save kerde implementacija katar Strategija 2021+ thaj adžikerde paruvimata ande integracija kadale grupengo.

Adoptirindoj jekh specifiko ciljo, sas zurardo o finansijako kovlipe katar e Strategia 2021+ mesura, maj but katar e ESF+ fondura, kana lengo specifiko targetiripe si sikavdo ando relevantno programosko dokumento katar o operativno programo, savo sas prezentirime thaj konsultirime e reprezentanturenca katar o Romano civilno societeto thaj Romane thaj pro-Romane na-governamentalne na-profitno organizacie, informišime pala prioritatura save si promovirime thaj aprovime ande Strategia. Bazirime pe akaja kooperacia, kerdile kondicie vash targetirimo thaj transparentno finansiripe e Strategijako 2021+, kote so si reprezentacia e romane muršengere thaj džuvljenge ko decizjakere organia thaj platforme e operativno programencar thaj nacionalno pharipaske.

Finansirimi Strategia 2021+ na si la jekh maj efikasno thaj strategikano hasnipe e resursengo save si disponibile katar o privatno sektoro, sar egzemplo kana vazden pes e investicie ande infrastruktura vaj katar o komunalno budjeto kana keren pes aktivitetura pe kado nivelo. Si obviousno kaj, sar egzemplo, ano than e kherengo ja butjako, o privatno sektoro ki Čehikani Republika si but importantno aktoro. Te vazdel pes e efikasnost e socialne bešipnaski ande sa e relevantne teritorije, e komuna šaj te delegirinel e kreacija e socialne bešipnaske kapacitetosko jekhe na-govermentalno bi-profitno organizacijake prekal e socialne bešipnaske agencije. Ano lil e butjaripasko, o privatno sektoro khelel jekh kotar e ključne rolje ko pharipa save si asociirime e akharde industrijasa 4.0 jali ko implementacia e dujto edukaciaki. Suporto finansiripe e privatno sektoresko katar aver žanglimata katar nacionalno thaj Evropake našti numaj te vazdel e efikasnost e implementaciaki Strategijaki. O involviripe e aver resursengo ka zurarel signifikantno e efektivnost thaj e efikasnost e Strategijaki 2021+ thajlengo impakto pe redukcia e čororipnaski. Logikane, o suporto vash implementacia e Strategiaki 2021+ kotar e komune thaj privatno investitoria ano vazdipe e kapacitetyengo vash te zurarel e efektiviteti e Strategiako 2021+ ka vazdelpe, soske akala aktorya shay butivar te oven may baro influencia vash o paruvipyra ani integracia e Romane murshengo thaj džuvljengo ano ključno mesura katar e themeske autoritetura.

3.5. Monitoripe thaj evaluàcia

Te šaj te anel pes jekh konzistentno kontrolno mehanizmo specifikane mesura thaj aver politike, inčarde negociacie te keren pes kondicie pala data monitoringo, savo ka kerel te meren pes konkretno rezultatura thaj resursura dedikuime pala e romani integracia. Katar buteder khedipa e reprezentanturenca katar e departamentura, operativne programura, reprezentantura katar o Publiko Defenditori e Hakajako thaj aver manuša thaj reprezentantura katar e entitetura, jekh ambiguiteto arakhlja pes ande aproso katar e metodologia thaj legitimiteto katar e kolekcia etnikane datengo, savi, vi te si arakhli katar sa e partie te oven dezirabilno, sas vi kade legislativno na-praktično ko trubulipe thaj ko droma save garantuinen olengero majbaro kredibiliteto, adresiribe thaj sekuritato. Problemura thaj deficiturja ande zakonoske regulacije thaj ande praktika e kompetentne autoriteturengi roden paruvimata na numaj katar o dikhipe e zakonosko, numaj vi katar e rig e pašipnaski e korkore Rromengi ande hačaripe e korkorutni identifikacijako sar fundavno preduslovo pala o kolekcia e adresenqi. Bizo sa e pharipa ande kadi rig, sas akceptirime katar e reprezentantura katar e ESF+ operativne programura kaj pala e mesura thaj evaluacia e intervenciengi thaj e pharipaski, ka avel aplikime kolekcia e datengo utilizirindoj kvalifikuime estimacie, anglal te keren pes legalne garancie pala o monitoriripe e etnikane datengo, inkluzivno lengo sekuritato.

I Strategia 2021+ dine jekh vaj maj but mesurabilne indikatorurā vaś svako mesura, savengo pherdipen ka avel sajekh evaluime andi kooperàcia e relevanto autoritètača responsabilo vaś o pherdipen e dine mesuraqo. Te monitorinel pe implementacia e Strategiaki 2021+, kerdile komitetura thaj butjarne grupe katar o Konsilo e Guvernosko (Komiteto pala sastipe thaj socialo, Comiteto pala buti, komiteto pala e edukacia e Romengo, PS pala sekuritato, PS pala terne thaj aver EU politike karing e roma), save si tematikane fokusirime pe thana save si monitorime ki Strategia 2021+. Jekh specialo pozicia maškar akala komitetura astarel o Comiteto pala implementàcia e Strategiaqi 2021+, savo dikhel thaj evaluil i implementàcia e ciljenqi thaj e mesura save aven katar i stratègia, save sas thodine ando Ofiso e Centralo Komitetosqo thaj aver mesura save inkren, inkluzivno o pherdipe e indikatorengo save si thodine ande Strategia 2021+.

Sar so dikhel pes kotar o sasto Strategia 2021+, ka oven kerdine duj revizie vash te sikaven o akanutne paruvipyra ano societeti thay ano legislacia, thay ano yekh vahti sar yekh pashlipe vash evaluipe e Strategiako 2021+. Numaj, na si specifikuime pe varesavo drom te si ke i implementacia e monitoringoski thay e reviziaki ka avel sigurime katar jekh specialo kotor e fondengo, so ande peste vazdel kritikane pučhimata pala lengo realizuime ande trubulimasko spektro thay fokuso.

3.6. Evaluàcia e ažutipnasqi e ažutipnasqi thay e sastipasqi

I aktivno, dignitetno thay ciljoski participacija katar o romano civilno societeto, romane thay pro-romane organizacije thay i participacija katar e reprezentantura katar e departamentura thay rodimaske organizacije si jekh sikavno pala lačhe kondicije pala maj efektivno implementiribe e Strategijako 2021+. Si aktivno participacia e reprezentanturenqi andar o rromano civilo societeto savo si bi-dujdipesqo drom palal o sukceso savo si areslo andi implementacia kadale strategiaqi propoziciaqi thay lesqo suportò sikavdo kaθar o Governo la Ĉehikani Republikaqo. Ano dikhipè e civilno societatosko, i Strategia 2021+ na si "numa" strategikano dokumento adoptirimo kotar o Governo e Ĉehikane Republikako, numaj jekh sasto proceso savo involvirinel jekh na-običajno kombinacia e bi-profitno organizacienqi, e reprezentanturenqi e Governoske Konsilosqi thay e establisamentosqi kotar e kooperacia thay o formiribe e koaliciengo e reprezentantencar e departamentengo. Von dikhle i strategia andar jekh dikhipen phanglo e zuralimaça jekhutne thay lačhe aksesosqo andi promocia e cilurenqi definime katar korkore le Rroma/Roma, palal kodoja o sasto proceso e propozalosqo

Strategia 2021+ nane numay phangli e zuralipeske kluchno kompetenciengo kola manglape vash aktivuno civiluno, profesionaluno thay personaluno jivdipe e Romengo, numay si ini unikaluno dokumenti e sastoya kote o Roma pherdo identifikingyona.

Strategia 2021+ si la ključne mere ande sa e monitorime tematikane thana. Vi te sigurno si les peske slabi rig thay sigurno na del atuncimata pe sa e problematikane rigarde, si evaluime but lačhes katar o rromano civilo societeto thay si konsiderime sar fundavno thay ambiciozno ande but droma.

4. ĆÍĆIPE E EU-STRATEGIKANE RAMOSQO VAŚ RROMA

4.1. Te lel pes sama o diverziteto mařkar e Rroma

E EU strategikano ramosaripe pala Rroma ċhudās o fokus o andar sasto stratègiko objèktivo katar i socio-ekonomikani integràcia e marginalizirime rromenqi k-i stratègia trin řerutnengo, kodo si jekhutnipe, inkluzia thaj participacia. E Ćehikani strategija pherdo sikavel kadala goalura thaj inkorporil len ande peski mesura. Numaj, naj egalutno fokusirime pe sa e grupe Rromane murřenge thaj dźuvljenge save si identifikuime katar o fremo. Ano avutno teksto, ka identifiķuina e grupe, olengere reprezentacie thaj sar keren buti e specifikune problemencar ki Ćehikani Republika, inkluzia ki Strategia 2021+ thaj specifikune cilura thaj mere. Amen xramosaras e mesura palal o gin, sar si jekh baro gin e mesurenjo vaś varesave grupe, p.e. O limitirime řerutno kotor kadale raportosqo na mukhel te aven prezentisarde sa e mesura, numaj prezentisaras generalo procene (maj but pal-e individualne mesura řaj te arakhen pen ande kotora Participàcia, Relevànca thaj Efektività).

Ćhave

Ande Ćehikani Republika e grupa Rromane ċhavorengi si signifikantno majbut reprezentirime kana si lafi pala specifiķna problemura ande edukaciaki rig. Odoleske, but ciljora thaj mere si phangle pe leste ki Strategia.

I tikni participacia e romane ċhavorenqi andi siklōvipen anglal-e řkōla (bi te lel pes i participàcia ando palutno obligatōro berś) si identifikisardo sar jekh anθar kljuķne problemurā anθar i Stratègia 2021+.

Aver problemura si o maj anglal ċhinavipe e rromane siklōvnenqo anθar i siklōvipen (o řkolaqo phiripen obligatōro agorisarel pes paře sa e rromane siklōvne (98%), ando maj uċho řkōlaqo siklōvipen (ISCED 3) phiren numaj 45% e rromane siklōvnenqe save řaj te len kotor andi kodoja siklōvipen) . Mařkar i generalo populacia, i proporcia e siklōvnenqi save phiren andi řkōla si paře duvar maj bari (81%, SRI, p. 52); thaj perzistento segregacia e rromane ċhavorenqi ande edukacia (segregacia ande khera si mařkar e maj buxle kauza pala segregacia ande edukacia).¹

Objektivura:

- C. 1 (barjarel pes i participàcia e rromane ċhavorenqi andi edukacia anglal e řkōla);
- C. 2 (te nakhavel pes e diskriminacia thaj e segregacia e Rromenqi ande edukacia, institucionalo edukacia thaj griķa);
- C. 3 (te sigurisarel pativale dāte ando dikhipen e rromane ċhavorenqo, siklōvnenqo thaj studenturenqo andi edukacia, instituciaqo siklōvipen thaj griķa);
- C. 4 (te laċharel pes o kvaliteto thaj o personalo e sistemasqo e konsultaciaqo ando řerutno than e siklāripnasqo, andi instituciaqi edukacia thaj griķa vaś e rromane ċhave, e siklōvne thaj e siklōvne, inkluziv e ternimata);
- C. 5 Te vazdel pes o nivelo e siklāripnasqo e rromenqo;
- C. 6 Te sigurisarel suporto pala o barjaripe e profesionalne profesionalne kompetenciengo e pedagogengo save si ande edukacia, institucionalno edukacia thaj griķa thaj aver butjarne ande edukacia;
- C. 7 Te sigurinen kondicie vash smislosno hasnipe e slobodno vramako e romane ċhavorenqo, sikljovnenqo thaj studentonge

Mesura: Te barjarel pes i participacia, o Ministeriumo vaś Edukacia, Kultura thaj Sporto aba kerdas jekh nevo titlo vaś subvencie vaś o 2021-to berś – lunķe ande ċhavorenqe thana vaś e sociālo trubujimata. Keren kvalifikuime estimacie pal-i reprezentàcia e romane

sikljovnego prekal edukaciake institucie si jekh meripe e maj generalno naturako. Aver mesura si ande Strategia: trin mesura pala C. 1; te C. 2 sov mesura; ka C. 3 star mesura; ko C. 4 oxto mesura; vas e aver goalura, trin mesura sako drom.

Problemura e edukaciosa e rromane chavorrenqe si kronikane, thaj bi te dikhel pes e mesura thaj prinzaripen e bare socialo thaj ekonomikane kostosqo e segregaciaqo thaj e diskriminaciaqo, von achon. I strategija 2021+ si la sansa te lacharel kadala problemura. E propozime mere definitivno ka lacharen e relevantne problemura, numaj akana nasti te kerel pes estimacia savi suksesosa von ka oven implementirime.

Džuvlija

Rromane džuvliji keren specifično grupa savi arakhel pes specifikane problemurenca, p.e. E EU-esko strategikano fremo thovel sar jekh katar e minimalne cilura te ciknjarel pes po maj cerra dopaš e butjarimasko pharipe thaj o pharipe ande butjaripe e romane muršengo thaj džuvljengo. O nacionalno strategikano fremo pala inkluzia e Rromengi kerel vi mere pala prevencia thaj eliminacia e segregaciaki, lel pes sama pala o aspekto pala egaliteto maškar e džuvlija thaj e murša. Numaj, kadala cilura naj dosta andre ande ni ande "Roma" ni ande "gender" strategija. I tema e egalitetoski si jekh tema savi si ande rig e Guvernoski Strategia vash e Gender Egaliteto ki Čehikani Republika vash e bersha 2014–2020. Ko keripe e Strategijako 2021+, lela pes vi o vakerdo dokumento, dzi kaj e Guvernoski Strategia vash Gender Equality kerel buti eksplicitno e Rromane džuvljencar numaj: a) kana identifikuil len sar viktime e manuškane trafikake vash o res e zorale prostituciako thaj butjarimaski eksploatacia b) kana maškar e daravimata andar e SWOT analiza rango si tikno interseksionaliteto e strategijako. I sastipasqi strategija 2021+ identifikisarel i kompenzacia vas e viktime katar e zorasa sterilizacia sar jekh katar e ključne pučhimata. Aver chinavde, horizontalne thana, nasti te ulaven pes katar e tematikane kotora katar i Strategia 2021+, si i diskriminacia thaj o maripe mamuj late, sar vi o statuso e rromane žuvljenqo thaj e ternengo. O pučipe pala egaliteto e romane džuvljengo si vi jekh tema ande ključno rig fine butjarimaski.

Paše katar e date pal-o maj tikno butjaripen e rromane žuvljenqo komparaciača e generalo populaciača e žuvljenqi thaj o butjaripen e muršengo e rromane thaj i procena pal-e bi-lache riga e tradicionalne rolenqe andi rromani komuniteta, i Strategija 2021+ sikavel vi i interkonekcia e temaqi žutipe pala participacija Rromane chavorrenqi ande anglal-školaki edukacija thaj barjaripe lenge šanse pala bučaripe. Dureder, i pozicia e Rromane džuvljengi sikavel pes ande sastipasko na-egaliteto (maj baro chavorengo meripe, maj cikno bijandimasko vastnipe, maj skurto averčhandipe e dživdipasko).

Objektivura: jekh katar e objektivura katar Strategia 2021+ si te ciknjarel pes o latencija katar e domestikano thaj gender-bazirime violencia ande romane familije thaj prekal o involviripe katar specializirime butjake thana, sikljovne profesionalcura, psihologikano suportto thaj na-govermentalno bi-profitno organizacije dedikuime pala prevencia thaj solucia pala domestikano violencia, inkluzivno buti e viktimenca. Maj dur, bučako kotor inčarel i implementacia aplikativno rodipnaski fokusirime pe butvarni diskriminacia e Rromane džuvljenge.

Mezùre:

- B.3.5 (kerel pes analiza pal-o impakto e strukturalo anticiganizmosqo p-e rroma, thovindoj akcento p-e specialo vulnerabilo grupura e rromenqe, sar misal, manusa save train ando baro čororipe, žuvla, phure, ternimata, čhave, migrantura thaj phirutne, LGBTIQ+, manusa saven si disabilitetura, etc.);
- C.5.2 Te sigurisaren suportto ande edukacia e romane liceurengi, inkluzivno vi e manusa save irinen pes ande edukaciako sistemo (palal jekh akhardo drop-out), fokusirime vi pe romane daja;
- E.2.4 (te kerel pes rodipe ande relacia ekonomikane inaktivne Rromane džuvljenge save len sama pala e chavorre anglal-škola);
- E.5.2 (keripe maj efektivne politikengo te den suportto e butjarnenge e Rromende, maj but e terne Rromen thaj e Rromane džuvljenge);

- E.5.3 (te sigurisarel pes i šajmata te del pes maj but kvalifikàcie and-e programurã vaš aktivo politika vaš buti);
- F. 1 (te del pes lačhipen vaš e ilegalne sterilizàcie e žuvljenqe);
- F.3.1 (realizacia e reprezentativno kvantitativno rodipnaski fokusirimi pe sastipe thaj sastipe e Romengo ande Čehikani Republika, mentalno sastipe e maj vulnerabilne grupengo: egz. terne, džuvlja, phure, LGBTIQ+ manuša);
- F.6.1 (aktiviteto interdisciplinarno timo savo aktivno rezolvisarel e kazusura pala domestikano thaj gender-bazirime violencia ande romane familije thaj maškar Rromane LGBTIQ+ manuša, ande relacia pala suportò savo si reslo te zurarel e kapaciteta thaj profesionalno fundo e relevantne organizaciengo);
- G.2.4 (kerel pes jekh ad hoc butjarimaski grupa katar o Guvernosko Konsilo pala Rromane Minoritetonge Butja te del suportò e Rromane džuvljenqe);
- G.3.4 (del pes data pe ciljoski grupa e romane džuvljenqi andar e projektura save si suportirime katar e ESF fondura);
- G.3.6 (implementisarel pes aplikàciaqo rodipen fokusisardo p-i butvarni diskriminàcia e rromane žuvljenqi).

Vakerde mesura resle importantne problemura e romane džuvljenqe thaj den vi relevantne date thaj butja save ka anen po lačharipe lengere poziciako.

Vi te e romane džuvlja si signifikantno reprezentirime ko programo Strategy21+, isi bibutjako suportò palo netvorko e romane džuvljenqe thaj direktno suportò bašo keripe thaj funkcioniribe e džuvljikane Rromane thaj pro-Romane NGO-enge.

Romane ternimata

Romano ternipe si jekh specifično romani grupa savi si reprezentirime ando Čehikani Republika thaj merinel specialno atencija. Si inkorporime ki Strategia 2021+ sar jekh cross-cutting, horizontalno tema sa e kapitulurenqi. Ani Strategia 2021+, akala cilura thaj mere si specifično phangle e romane ternenge. Te von ka aven implementirime, so našti te kerel pes estimacia akana, sar si but faktora save keren influencia pe lengi implementacia, šaj te phenel pes kaj si lače formulime thaj planirime. Sar dikhel pes, e cilura fokusirinen pes maj but pe edukaciako fieldo. Pala amaro gindo, ande ključno rig B (anticiganizmo) mangel aktivacijake programura pala romane ternimata, p.e. sikavipe fokusirime pe manušikane thaj civilne čačimata, suportò pala romano gordost, suportò pala o kerdipe e romane ternenge organizacijengo.

Objektivura:

- B. 3 (vazdipe e disponibilitetosko e suportosko e zakonosko);
- C. 2 (te nakhavel pes e diskriminacia thaj e segregacia e Rromengi ande edukacia, institucionalno edukacia thaj griža);
- C. 3 (te sigurisarel pativale dàte ando dikhipen e rromane čavorrenqo, siklövnenqo thaj studenturenqo andi edukacia, instituciaqo siklövhipen thaj griža);
- C. 4 (te lačharel pes o kvaliteto thaj o personalo e sistemasqo e konsultaciaqo ando časo e siklãripnasqo, instituciaqo siklãripen thaj griža e rromane čavorrenqi, e siklövnenqi thaj e siklövnenqi, inkluziv e ternenge);
- C. 6 (te sigurisarel suportò pala o buxljaripe profesionalne profesionalne kompetencengo e pedagogengo save si involvirime ande edukacia, institucionalno edukacia thaj griža thaj aver butjarne ande edukacia);
- C. 7 (te sigurinen kondicije vash lačo hasnipe e slobodno vramako e romane čavorrenqo, sikljojnengo thaj sikljojnenge);
- F. 5 (te sigurisarel pes e adikciaqe servisurã vaš e Rromane drogenqe užitorã)

Mezùre:

- B. 3.5 (kerel pes analìza pal-o impakto e strukturàlo anticiganizmosqo p-e Rroma, akcentosa pe specialo vulnerabilne grupe e Rromenqe, p.e. e ternimata);
- C. 2.1 (te dikhel pes o progreso e školaqo thaj e školaqe thana, sar von implementisaren e mesurà save anen karing i prevencija thaj i rezolucia e diskriminaciaqe thaj segregaciaqe dromurenqi andi edukacia andi institucionalo siklövipen thaj griža vaš e rromane čhave, siklövne thaj siklövne, inkluziv e ternimata);
- C.6.2 te sigurisarel pes o keripe jekhe pherdo kontinuime modulosqo ando DVPP sistemo (maj dur edukacia e pedagogikane personalosqi, vi fokusirime p-e ternimata);
- C. 7.2 (ažutimos e talenturenqo maškar e rromane čhave thaj ternimata);
- F.5.1 (kerel pes kondicie vaš i implementàcia e adikiaqe programurenqi save si phangle e vulnerabilo populaciaqe e čhavorenqi thaj e ternenge).

Phure romane murša thaj džuvlja

Vi te si prezento sar jekh grupa savi si reprezentirime ande Čehikani Republika thaj sigurno si la pire specifična problemura, e Rromane seniorura inke naj ando fokus o katar e Strategia 2021+. Von si notirime ando konteksto te arakhel pes i romani tradicia, kaj e maj terne romane murša thaj džuvlja tenderin te vorbin romanes pire maj phure rodlarnenca, thaj maj dur ando konteksto te lačarel pes o akceso pe sastipasko zutipe. Numaj, e mesura naj dosta, soske e Rromane seniorura naj khanči te dikhen pes sar ekskluzivno ciljoski grupa. E mesura kamel te arakhel avri e efektura anda antiziganismo, vi pe phure manush, ale kodo si sa.

Objektivura:

- B.3 (vazdipe e disponibilitetosko e suportosko e zakonosko);
- D.2 (barjarel pes o kvaliteto thaj o arakhipnasqo than e bešutnenge save si socialo avri čhudine, maškar lende vi e Rroma - khera save bešen jekhe phure manušeča);
- F.3 (del pes reprezentativno kvantifikuime dàte pal-o sastipen thaj sastipnasqo arakhipen maškar e rroma ande sa e regionurà anθar i Čehikani Republika (impakto p-e phure manuša))

Mezùre:

- B.3.5 (kerel pes analìza pal-o impakto e strukturàlo anticiganizmosqo p-e rroma, akcentosa p-e specialo vulnerabilo grupe rromenqe, sar misal e phure).

Romane murša thaj džuvlja saven isi disabiliteto

Našti te phenel pes kaj goalurà thaj mesurà save si phangle karing i rromani populacia saven si disabiliteto arakhen pen andi Stratègia 2021+, numaj andi mesura B.3.5 (kerel pes analìze pal-o impakto e strukturàlo antiziganizmosqo p-e Rroma, e akcentosa and-e specialo vulnerabilo grupurà e Rromenqe (eg. manuša saven si disabiliteto, etc.)).

Romane citizentura taro aver EU thaj na EU thema

O puchipe pa e EU citizentura saven si romano avlin naj inke prominentno ando Tjeho. Sar so si e citizentura katar romano avindipe avral e EU, i tema si but relevantno ande akanutni kriza savi si paše o primipe e romane ukrainsko našutnenge. Hačardo si kaj i Strategia 2021+ našti te thovel kadala evenimenturà andi lesqi agenda, numaj ando avutnipen ka avel trubujipe te analizisarel pes i averhandi relacia maškar o Čehikano societèto thaj o them karing e na-Roma thaj e Rromane našutne andi Ukraina. Aver lače strategie te maren pes mamuj o antiziganizmo šaj te aven avri katar e analiza. Vi, i tema pal-e Rroma bi-themutne naj relevanto and-i Čehikani Republika.

LGBTIQ+ romane džuvlja thaj roma

Sar vi e džuvlja andar i romani komunitèta, i LGBTIQ+ Rromani populacia butivar arakhel peš buteder forme diskriminaciaqe. Odoleske, šaj te phenel pes kaj i grupa si relevantno ki Čehikani Republika thaj si la pire specifična problemura, savencar i Strategia 2021+ parcijalno del atùnçi respònso.

Objektivura:

- B.3 (vazdipe e disponibilitetosko e suportosko e zakonosko);
- D. 4 (suporto e khereske alavengo);
- F.3 (te sigurisarel pes reprezentativno kvantifikàciaqe dàte pal-o sastipen thaj sastipnasqo arakhipe maškar e rroma ande sa e regiùnurã anθar i Čehikani Republika);
- F.6 (te sigurisarel pes solucie pal-i violènca and-i famìlia and-o kher thaj pal-o gender and-e rromane famìlie thaj maškar e rromane LGBTIQ+ manuša);
- G.3 (del data pal-i situacia e rromenqi)

Mezùre:

- B.3.5 (kerel pes analiza pal-o impakto e strukturàlo anticiganizmosqo p-e Roma, akcentosa p-e specialo vulnerabilne grupe e Rromenqe (eg. LGBTIQ+ manuša);
- D.4.7 (te sigurinen pokinipeske khera vash specialo vulnerabilno Romane grupe, mashkar lende vi LGBTIQ+ manusha);
- F.3.1 (realizacia e reprezentativno kvantitativno rodipnaski fokusirimi pe sastipe thaj sastipasko zutipe maškar e Roma ande Čehikani Republika, inkluzivno e LGBTIQ+ populaciaqe);
- F.6.1 (aktivitèta jekhe interdisciplinàro ekipnasqi savi aktivo rezolvisarel e kazura pal-o domestikano thaj gender-bazirime violènca ande rromane famìlie thaj maškar e rromane LGBTIQ+ manuša, inkluzivno o ažutipen savo si reslo te zurarel e kapaciteturã thaj o profesionàlo e relevantne organizàcienqo);
- G.3.7 (implementisarel pes aplikàciaqo rodipen fokusisardo p-i butvarni diskriminàcia e Rromenqe LGBTIQ+ manušenqi)

4.2. Jekh kombinàcia e generalo thaj e ciljome dromenqi

Strategia 2021+ kombininel generalno thaj rromane specifikane droma. Akava si maj evidentno ano lil e sinergiako mashkar e 2021+ Strategia thaj 2021-2030 Socialno Inkluziaki Strategia. E roma si jekh kotar e ciljoske grupe kotar akala akharde mainstream mesura. Ande but kotora, e Strategia pala e Rromengo Jekhipe, Inkluzia thaj Participacia 2021-2030 džal maj dur e mesurenca save si specifično phangle e Rromenđe, maj but e mesurenca te na kerel pes diskriminacia ande akceso ande individualne thana. I Strategia 2021+ odolesqe na kerel duplikacia e mesurenqi save si and-i Strategia vaš i Sociàlo Inkluzia 2021–2030, kontra, laqo ciljo si te komplementisarel e šerutne mesura e Socialo Inkluziaqe Strategiaqe 2021–2030 thaj te kerel kondicie vaš e Roma te resen kadala mesura (Strategia 2021+, rig 10).

Aver strategikane dokumentura save si andar jekh mainstream natura thaj si len impakto pe Strategia 2021+ si: O Čehikani Republika 2030 Strategikano Ramo (maj but e cilura save si ande relacia e redukiasa e čororipeski thaj e bibučaki, eliminacia e diskriminaciaki, sastipaskere na-egalitaturengo, introduciripe e inkluzivno edukaciako), incl. cilura vash o sastipasko barjaripe.

I Stratègia 2021+ žal maj dur te xramosarel relevantne sektoràlo strategikane dokumenturã thaj strategikane dokumenturã save si len relacia e horizontalne pučhimata sar so si o Nacionalo Plano vaš o Suporto e Jekhutne šanse vaš e Manuša saven si Disabiliteto vaš o periodo 2015-2020; Themesko politika karing e na-themutne na-profit organizacie vash e bersha 2015-2020; E governosqi stratègia vaš egalitàta e muršenqi thaj e muršenqi andi Čehikani Republika vaš e berša 2014–2020 (Strategia 2021+, rig 11).

Ko vakti e pashlutne khedipaske, dikhljape kaj bizo te ovel inicijalno negativno gndipe taro reprezentantia taro Ministeriumi baši Edukacia thaj Kultura thaj Ministeriumi bašo Andrune butja thaj Komunikacije bašo mere specifično resle e Rromenđe, ko vakti e konsultaciengo, Ministeriumo bašo Andrune Butja thaj e Komunikàcie kerdile jekh ključno partneri te žutil kadava drom thaj dine e maj laće kondicie vaś i kooperàcia e reprezentanturenqe e civilo societatosqe.

Katar o opral, sikavel pes kaj i 2021+ Strategia, andi faza savi akana evaluissaras, reslās te arakhel jekh balanso maśkar o maj baro thaj o ciljo, kadja te deskuražisarel i (ćaćes bi-justifikuime) kritika e majoritetosqi kaj e resurse si disproporcionalo dedikuime ka-o Romani komuniteta. Ko jekh, mukhel e romane muršenge thaj džuvljenge te haćaren pes sar jekh integralno kotor katar o societeto.

4.3. Ko hasnipe e alavengo save si introducime katar e Evropaki Konsiloski rekomendacia

Ano Kapitulo 2, vash sakova sektor, amen prezentissaras relevantne rekomendacie save si xasarde vaj save ka den kontribucia vash jekh maj lacho solucia/xatjaripe vash o relevantno problemo. Kapitulo 1 si sasto dedikuime ka-i participacia, thaj odolesqe, pal-o amaro gindipen, del atùnći pal-e pućhimata pal-i participàcia e rromane muršenqi thaj žuvljenqi thaj lenqi akhardi barvalimos.

I rekomendacia katar o Konsilo e Evropako sikavel e Strategia 2021+ sar jekh katar e maj bare strategikane dokumentura pe save si bazirime. Naj śajpe te dikhel pes e individualne rekomendàcie ando kontèksto e Strategiaqo 2021+ ando fremo e butăqo kadale raportosqo, odolesqe amen ka phenas numaj ke kadaja rekomendacia definitivno ažutissardas te kerel pes o fremo e Strategiaqo 2021+, numaj, ando amaro gindo, i natura transversalno si bi-dosta (seniorura, suportò vash e organizacia e romane džuvljengi thaj ternenge), suportò vash programura te zuraren o romano identiteto, e romane historija thaj tradicije, thaj buti e majoritetosa.

KONKLUZIE THAJ REKOMENDACIE

I Strategia 2021+ si jekh unikalno dokumento andi lesqi història, ando sasto thaj ando šerdipen savesqe reprezentanturã andar e rromane thaj pro-rromane na-profitosqe organizacie, e membrurã andar o Konsìlo e Guvernosqo thaj e rromane thaj (na-) rromane eksperturã ande ključne rigã kaj akava dokumento del atencija aktivno kotorleutne. Ko relativno skurto periodo (pandž čhona) kote so o romano civilno societeto aktivno lela kotor ko proceso te kerel pe akaja strategija, but negociacie thaj khetane gatisaribe sine kerdine kotar o civilno kotor ko promocio e mesurenca e reprezentantencar taro departamentia thaj reprezentantencar taro EC. Vi te i Strategia 2021+ na del jekh pherdo xasardi analiza sa e problemurenqi ando rromano societeto, ando dikhipen e anglune stratègienqe save sas len jekh fokuso, voj fokusisarel na numaj ande rroma save bešen ande sociàlo ekskludisarde thana, so kerel la maj ćacutni thaj maj but diverziteta. Sar si ramosardo an-o kava raporto, maj dur si jekh bi-fokuso pe neglijime grupe e Rromane phurenge vaj e bi-khereske. Ano akava than e kritikane dikhipasko, vov del shaibe te dikhel pes o fokuso e Strategia 2021+ vash e avutne periodia, odolesqe del shaibe vash shaibe vash remediacia. I 2021+ Strategia del vi šanse thaj pharipa vaš but partnerurã save šaj te thoven o fundo vaš jekh lačo paruvipen ande thana save na si dosta adresime ando kadava esenciàlo dokumento.

Rekomendacie e nacionalne autoritetonge

O progreso savo idealno trubul te avel reslo ande sa e propozime kotora katar e Strategia 2021+ šaj te arakhel pes ande relacia pala mesurabilne rezultatura sar bazaki baza pala formuliripe thaj thovipe e intervenciengo save si len specifično fokuso pe Roma. O akcento pe monitoringo e datengo si astardo ande sa e ključne tematikane thana katar e Strategia 2021+. Numaj, e evaluacia e implementime mesurenge pe baza e kvalifikuime estimaciengi lelape te kerel riziko vash validiteti thaj tikno reliabiliteti e alosarde metodologiako e organesko responsabiluno vash implementipe e specifikune mesurenge ani Strategia 2021+. Katar i Rezolucia e Guvernoski andar i Čehikani Republika Nr. 447 andar o 10-to Maj 2021-to berš pal-i Strategia vaš e Rromengo Jekhipen, Inkluzia thaj Participacia (Rromenqi Integraciaqi Strategia) 2021–2030 kaj o Čehikani Statistickani Ofiso si dino buti te sigurisarel i implementacia e Strategiaqi 2021+ andar lesqi kompetenca. Ande relacia e objektivurenqe thaj e efektivitetosqe e Strategiaqe 2021+, amen dikhas ke si importante te:

1. O Čehikano Statistickano Ofiso propozisarda thaj prezentisarda jekh uniformo metoda vash etnikane dataki kolekcija savi si adekvatno vash o skopo e Strategiaqi 2021+ thaj si kerdini sar trubul pe baza e zakonoski thaj ande relacia e Konsileske Direktivas 2000/43/EC katar 29-to Juni 2000-to berš, savo incarel o princìpo egalutno tretmano e manušenqo bizo dikhipen pal-i rasa vaj etnikano avindipe.

I participacia e Rromenqi ando monitorisaripen e politikenqo thaj e mesurenqo andar i Stratègia 2021+ save si len impakto p-e Rroma si jekh importante angluni kondicia vaš o monitorisaripen e progresosqo kerdo andi implementacia e Strategiaqi 2021+. Odoleske, te šaj te sigurinel pes aktivno participacia e Romenqi, sugestirinas kaj:

2. Governmento andar Čehikani Republika thaj e centralne themeske administraciake organura po nacionalo nivelo andine mehanizmura thaj suportò save garantuin e participacia e Rromane muršenge thaj džuvljenge ando monitoringo bazirime pe konkretno thaj mesurabilno etnikane date.

Na dosta džanglipe pal-i importancia e Strategiaqi 2021+ andi societeta si jekh adar e maj bare pharipa vaš laqi efektiviteta. Palal so sas phendo maj anglal, si odolesqe lačhes te fokusisarel pes o zumavipen te informisarel pes i firma pal-i Strategia 2021+ thaj te astarel pes i atencija pe but lače aspèkturã ando lako pherdipe.

Odoleske si but importantno kaj e cilura thaj e misija e Strategijaki 2021+ te oven haćarde na numaj katar e decizjake lila thaj aktora save si ande late implementacia, numaj vi katar

o sasto societeto, savo ka akceptisarel i Strategia 2021+ sar jekh trubujipe thaj barvalo kotor e societatosqo. Anda kodo si žanglo te:

3. O Guverno e Čehikane Republikako thaj e centralno themeske administraciake organura vazdine o džanglipe pala e cilura thaj e mesura katar e Strategia 2021+ ande sasti societeta prekal ciljome aktivitetura zurarindoj lesqi importancia thaj lačhipen.

O bazako angluno mangipe vash sukceso e propozime direkciako e goalengo thaj mesurengo e Strategiako 2021+ si bazirime pe supozicia e participativne procesurengo pe sa e nivelura e themesko. Palal o succeso kadale objektivosqo, si but importante te:

4. O gavermento e Čehikane Republikako thaj e centralno themeske administraciake organura dine suportu bute subvencienqe thaj shaipa phangle e Strategia 2021+ partneryencar (komune, regionya, na-themutne, publikune thaj privatne sfere), vash olengo baryaripe thaj implementipe e aktivitetuengo vash te suportinen vulnerabilune grupe sar so si o Roma.

Te šaj te žutil pes jekh maj efikasno thaj strategikano labřipen e finansikane žanglimatenqo vaš i Stratežia 2021+, amen rekomendisaras:

5. Te keren pes kondicie vaš te čhiven pes e Evropake resurse anθ-e lače droma thaj te aresen pes jekhutne cilura vaš e programosqi sinergia anθ-e OPZ, OPJAK thaj IROP operativne programurā.

6. Keren kondicie vash finansiripe e Strategiako 2021+ kotar o budjeti e regionengo, komunengo thaj privatno sektorsko.

O gavermento e Čehiako trubul te sigurinel kaj e Romane manuša ka oven akceso ki justicia te si len diskriminacia, antiziganizmo, vakeribe thaj hatjaripaske kriminalitetia. Te avel maj efikasno implementacia e adoptujme mesura anθ-i kadaja rig anθ-i Stratežia 2021+, ame dikhas ke si importante te:

7. O guverno e Čehikane Republikako thaj e centralno themeske administraciake organura line jekh socio-politikano drom pašipe karing i interpretacia pal-o Holokausto, anticiganizmo thaj diskriminacia mamuj e Rroma.

Von dine suportu thaj/vaj aktualizirinde e sikljovipnaske thaj sikljovipaskere metode pe akala puchimata thaj kerde kooperacia pe akava than e diferentno institucionalno partnerencar thaj interesime riga save si ande akala puchimata mashkar lende vi e Romane civilno societeta. Vash o sukcesi e Strategiako 2021+ manglape te zurarelpe rola e partneryengo, maybut e komunengo thaj regionyengo thaj kay olengere politike te oven koherentune e reslenca e Strategiako 2021+. Akava ciljo šaj te aresel pes kana:

8. O Guverno e Čehikane Republikako ka kerel e kondicie vash khetani responsibilita thaj sukcesu a te promovirinen thaj te zuraren implementiribe e Strategijako 2021+ vash komune, regionia, bithemutne, publikane thaj privatne sfere.

Rekomendacie e Evropake institucienqe

I Strategia 2021+ incarel generalo mere save si aplikime pe rromani populacia, specio atencija si dini pe čhave, džuvlja thaj LGBTIQ+ manuša, bizo jekh obviousno zumavipe te kerel pes buti p.e. del vast. I lači inkluzia sa e manušenqi anθar e rromane ciljoske grupe, kaj sa e manuša astaren sa jekh stepeni e protekciaqo prekal programurā, politike thaj aktiviteturā, inke na reslās pes. Paše godova, i Rekomandacia e Konsiloski pala egaliteto, inkluzia thaj participacia e Rromengi ande EU ande rekomodacia 10 f) kamel vi te žutil e Rromen bi kherengo, maj but ande relacia pala o keripe e socialne servisurengo thaj akceso pala regularne servisura. Sar si pe informacie so isi olen, na džanela pe kobar persone taro bi kheresko populacia isi taro romano avindipe thaj sar akava avindipe kerela efekto ko olengiri situacia.

I stratègia 2021+ trebal, sar egzàmplo, te dikhel anθ-o avutnipe i Rekomandacia pal-i Egalitàa, inklùzia thaj Participàcia e Rromenqe Konsilosqi 10 h) pal-o žutipen e programurenqo vaś e integrime khera save si phangle e marginalizirime rromenqe prekal e mesurã sar so si kombinàcia e mikrokreditosqi vaś o vazdipen thaj o arakhipen e kherengo e finansikane śibãripnasqe thaj e arakhipnasqe programura, profesionalno treningo ano fieldo e konstrukciako thaj aktivaciake mere. Te suportisaras kadala neglijime specifična Rromane grupe, amen sugestirinas kaj:

9. E EU autoritetura fokusisarde pire suportoske zumavimata pe Romane phure thaj manuša bkhere, džikote akava ažutipe trubul te ovel dosta but sikavelas lengere specifična trubujimata.

O alosaripe e lovengo thaj e resursengo trubul te avel ćacutno, efikasno, kosto-efektivno, fleksibilno thaj koordinirime. Palal so si opral, amen sugestisaras:

10. Te del suportu e egzistencijako zuralipe e participacijako Rromane civilno societatosko ande keripe e kondicijengo pala efektivno hasnipe e fondimasko žanglipe andar e Evropaki Unia, numaj vi katar nacionalne thaj privatne žanglimata, thaj ande jekh vrama sigurisarel pes kaj kadala love si efektivno hasnime pala i implementàcia e mesurenqi anθ-i Stratègia 2021+.

Rekomendacie katar o civilo societeto

I na-dosta tradicia e participaciaki andar o romano civilo societeto si fundavno bariera te zurarel pes e planirime intervencie thaj sukceso ande promocia e interesurenqo thaj trubujimata e Romengo. Ande kado dikhipen, ame rekomendisaras:

11. Te den suportu e egzistencijake zuralimaski participacija e romane civilno societatosko thaj te keren fremo pala khetani aktivitetura thaj te koordinirinen pire aktivitetura te aven efektivne thaj te korespondirinen e objektivurenca katar e Strategija 2021+.

LINKURA

Ključne strategikane dokumentura thaj raportura

Čehikani Republika (2013) Guvernoski Strategia vaś e Gender Equality an-i Čehikani Republika 2014–2020. Available at: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zena-muzu/Projekt_Optimalizace/Strategie-pro-rovnost-zen-a-muzu-v-CR-na-leta-2014-2020.pdf

Čehikani Republika (2014) Themesko politika karing le NGO-a vash o periodo 2015–2020. Disponibilno ko: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/dokumenty/statni-politika-vuci-nno-na-leta-2015-2020-133505/>

Čehikani Republika (2015) Romengi Integraciaki Strategia dži ko 2020. Disponibilno ko: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/Strategie-romskeintegrace-do-roku-2020.pdf>

Čehikani Republika (2020) Nacionalno plano te del suporto egalutne šanse vaś e manuša saven si disabiliteto vaś o periodo 2021–2025. Disponibilno ko: https://www.vlada.cz/cz/ppov/vvozp/dokumenty/narodni-plan-podpory-rovnychprilezitosti-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim-na-obdobi-2021_2025-183042/

Čehikani Republika (2020) Strategia pala jekhipa, inkluzija thaj participacija e Romengi (Strategia pala e Romengi Integracija) 2021–2030. Disponibilno ko: https://vlada.gov.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/strategie-rovnosti--zacleneni-a-participace-romu-strategie-romske-integrace-2021_2030-188413/#:~:text=Hlavn%C3%ADm%20c%C3%ADlem%20Strategie%202030%20je,ob%C4%8Dansk%C3%A9%20a%20n%C3%A1rodnostnostn%C3%AD%20identit%C4%9B%20Rom%C5%AF

Čehikani Republika (2020) Socialo Integraciaki Strategia 2021–2030. Disponibilno ko: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Strategie+soci%C3%A1ln%C3%ADho+za%C4%8Dle%C5%88ov%C3%A1n%C3%AD+2021-2030_roz%C5%A1%C3%AD%C5%99en%C3%AD.pdf/f3290708-edac-c579-05d5-92ae8cf872c2

Čehikani Republika (2020) Edukaciaki politikaki strategija e Čehikani Republika ži ko 2030+. Disponibilno ko: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

Čehikani Republika (2021) Raporto pal-i situacia e rromane minoritetosqi andi Čehikani Republika vaś o 2020-to berś. Disponibilno ko: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/zprava-o-stavu-romske-mensiny-v-ceske-republice-za-rok-2020-192596/>

Čehikani Republika (2022) Strategikano Ramo Čehikani Republika 2030. Disponibilno ko: <https://www.cr2030.cz/strategie/>

Čehikani Republika. Nacionalno Plano vaś o Sastipen. Disponibilno ko: <https://www.planobnovy.cz/>

Evropaki Netrovko e Legake Ekspertongi ande gender egaliteto thaj na-diskriminacia (2021) Raporto pala them, na-diskriminacia, Čehia. Disponibilno ko: <https://www.equalitylaw.eu/downloads/5475-czechia-country-report-non-discrimination2021-1-29-mb>

Evropaki Komisia (2019) Raporto palo implementiribe e nacionalno Romane integraciake strategijengo. Disponibilno ko: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019DC0406&from=EN>

Evropaki Unia (2020) Unia vash egaliteto: E EU-esko strategikano fremo vash e Romani egaliteta, inkluzija thaj participacija. Disponibilno ko: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/eu_roma_strategic_framework_for_equality_inclusion_and_participation_for_2020_-_2030_0.pdf

FRA (2018) Dujto Evropaki Uniaki rodipe pala minoriteta thaj diskriminacia mamuj e roma - Alosarde arakhadimata. Disponibilno ko: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-euminorities-survey-roma-selected-findings_en.pdf#page=25

Slovo 21 (2014) E romane džuvlja maj but si len primarno vaj maškarutni edukacia, jekh inkomesti dži ko 10.000 krune, von nakhen diskriminacia ki buti thaj kana roden khera. Disponibilno ko: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/exkluzivni-vyzkum-slova-21-vetsinaromek-povazuje-zvych-deti-za-velmi-dulegizite>

ECRI RAPORTO (2020) CZECH REPUBLIC (šovto monitoringo siklövipen). Disponibilno ko: <https://rm.coe.int/sixth-report-on-the-czech-republic-czech-translation-/1680a0a2b6>

ANNEX: LISTA E PUÇHEMENQI THAJ E KONDICIENQE

O maripe karing antiziganismo thaj diskriminacia

Problemura thaj kondicie	Importanca:	Determinisardo katar strategia:	Mesura vaś o lacharipen:	Definisarde cilura:
Anti-Ciganizmo naj pindžardo sar specifično problemo ande nacionalne politikane fremura.	Baro problemo	Dosta identificirime thaj analizime	Sar trubul	Dosta, numaj si les than vaś lacharipen
Predrasude prekal o Roma	Kritikano problemo	Dosta identificirime thaj analizime	Dosta, numaj si than vaś lacharipen	Dosta, numaj si les than vaś lacharipen
O hatjarimaske kriminalitetura karing le rom	Baro problemo	Dosta identificirime thaj analizime	Sar trubul	Laçe definime relevantne objektivurã
Xramosarimasko vakeribe mamuj thaj mamuj e Roma (online thaj offline)	Kritikano problemo	Dosta identificirime thaj analizime	Dosta, numaj si than vaś lacharipen	Laçe definime relevantne objektivurã
Slabo efektiviteto e protekciako mamuj diskriminacia ¹²	Kritikano problemo	Dosta identificirime thaj analizime	Sar trubul	Dosta, numaj si than vaś lacharipen
Segregacia ande edukacia, khera vaj ande publikane servisura	Kritikano problemo	Dosta identificirime thaj analizime	Sar trubul	Dosta, numaj si than vaś lacharipen
Forcime avri shudine thaj demolicie save anen bi kherengo, na-adekvatno kher thaj socialno ekskluzia.	Kritikano problemo	Dosta identificirime thaj analizime	Sar trubul	Laçe definime relevantne objektivurã
Bi-themutno, xasardo identitetosko dokumento	n/a	n/a	n/a	n/a

¹² Bizo anti-diskriminaciako zakono savo si pe than, e manuša šaj arakhen bariere (vi androne, sar bi-džandipe vaj bi-džandipe vaj resursura, vi avrone, sar kompleksne administrativne regule) save činaven len te utilizin les. Pala godova šaj keren pes ververutne mere te šaj avel maj lokhes e manušenge te astaren protekcia mamuj diskriminacia: o čačipe te den lil ande egalitetoski organo vaj krisi pala publikano intereso (vaś egzãmplo, e civilo societatosqe organizacie den lil and-o than e individualne viktimurenqo diskriminaciaqo); slobodo juridicno sovli/ažutipe katar jekh egalitetosko organo vaj aver publikane administraciako organo vaj civilo societatosko organizacia savi lel publikane love pala godu reslipe; vaj reklamacie save si investigacime katar jekh organo pala egaliteto. Si šajpe kaj o zakono mamuj-diskriminaciaqo na avel dosta zoralo te kerel pes te ciknjarel pes i diskriminacia. Odoleske si importantno te dikhel pes te si efektivno, proporcionalno thaj disuazivno sankcie aplicirime ande kazura diskriminaciake thaj te si efektivno implementirime decizije save keren diskriminacia.

Na-lačo thaj diskriminativno policiako phiripe (na-dosta/buteder policiaki kontrola).	Kritikano problemo	Dosta identificirime thaj analizime	Dosta, numaj si than vaś lačharipen	Dosta, numaj si les than vaś lačharipen
Obstrukcie vash efektivno implementacia e EU-esko zakonosko	n/a	n/a	n/a	n/a

Sikavipen

Problemura thaj kondicie	Importanca:	Determinisard o katar strategìa:	Mesura vaś o lačharipen:	Definisarde cilura:
Bi-lačhipe thaj lačhipe anglal-školaki edukacia thaj anglal-školaki edukacia thaj grižake servisura pala e Roma	Kritikano problemo	Dosta identificirime thaj analizime	Sar trubul	Lače definisarde relevantne objektivurã
Maj cikno kvaliteto pe angla shkolaki edukacia thaj angla shkolaki edukacia thaj vãrdservice pe rom	Baro problemo	Hačardo e limitãciënça	Dosta numaj e šaimata te lačharel pes	Dosta, numaj si than vaś lačharipen
Baro procento e anglune agorisaripnasko e primarno edukaciako	Tikno problemo	Irelevantno	n/a	n/a
Angluno agorisardipe e maškarutne edukaciako	Kritikano problemo	Dosta identificirime thaj analizime	Dosta numa si than vash lacharipe	Dosta numa si than vash lacharipe
Maškaruni edukacia/profesionalo treningo si čindo katar e trubujimata katar o butjarimasko marketo	Kritikano problemo	Hačardo e limitãciënça	Dosta numaj e šaimata te lačharel pes	Dosta numaj e šaimata te lačharel pes
Bi lači klasifikãcia e rromane siklõvnenqi andi specio edukacia Segregacia e rromane siklõvnenqi andi edukacia	n/a	n/a		
Vazdini selektiviteta e sikljovipaskere sistemsko, so lela te koncentrinel pes o Roma ja aver bi-lače sikle ko maj cikne kvalitetoske sikljovne thana.	Kritikano problemo	Dosta identificirime thaj analizime	Sar trubul	Sar trubul
Limitirime akceso ki edukacia vash dujto šansa, edukacia e phurenge thaj sikljovipe sasto dživdipasko.	Kritikano problemo	Dosta identificirime thaj analizime	Sar trubul	Sar trubul

Limitirime akceso thaj suporto vash online thaj distancaki edukacia ano slučajo e phandipasko e edukaciake thaj treningoske instituciengo, so kerdas pes ko vakti e koronavirusesko.	Kritikano problemo	Irelevantno	Si xasardo	Si xasardo
Tikno nivelo e sikljovnenge digitalno šajutnimenenqo thaj kompetencienqo thaj limitirime šanse vaś lenqo barjaripe.	Kritikano problemo	Dosta identificirime thaj analizime	Sar trubul	Sar trubul
Tikno nivelo e digitalno šajutnimenenqo thaj kompetencienqo thaj limitirime šanse vaś lenqo barjaripe ande phure.	Kritikano	Dosta identificirime thaj analizime	Sar trubul	Sar trubul
Tikni reprezentacia e profesionalne profesiengo (eg. školako psihologo, specio pedagogo, sikavno asistento, finansijako suporto pala sikavnengo asistento, introdukcia e socialo pedagogoski funkciaki) thaj jekh paruvipe ande diagnostikane alava kerde katar profesionalne departamentura.	Kritikano problemo	Dosta identificirime thaj analizime	Sar trubul	Sar trubul

Butjaripen

Problemura thaj kondicie	Importanca:	Determinisard o katar strategia:	Mesura vaś o lačharipen:	Definisarde cilura:
O bilačo akceso ki publikane butjarne servisura ja olengere tikne efikasnosta	Baro problemo	Hačardo e limitacienga	Prezento numaj na dosta	Dosta, numaj si than vaś lačharipen
Ternimata save naj ande buti, edukacia vaj treningo (NEET)	Kritikano problemo	Irelevantno	Prezento numaj na dosta	Nesave cilura, numaj na sa si relevantne
Bi lačo drom karing (re)edukacia, siklövipen sasto živdipen thaj barjaripe e šajutnimenenqo	Baro problemo	Phendo numaj na sas dosta analizime	Prezento numaj na dosta	Nesave cilura, numaj na sa si relevantne
Diskriminacia po marketi e butjako katar e butjarne	Kritikano problemo	Na si dosta identifikuime thaj analizime	Sar trubul	Lače definime relevantne objektivurā
O riziko katar manušikano bikinipe thaj zorasa	bi-datura	Irelevantno	Si xasardo	Si xasardo

prostitucia pala romane džuvlja thaj čhaja katar bi-lače thana				
Primarno butjako marketi šajipe si paruvdo katar publikane butja	Signifikantno	Irelevantno	Si xasardo	Si xasardo
Obstrukcie thaj bi-insentivura vaś buti (eg. dolgo, tikno love katar buti ande relacia e socialo lovenca).	Kritikano problemo	Hačardo e limitàciença	Dosta, numaj si than vaś lačharipen	Dosta, numaj si than vaś lačharipen
Bi-ažutipe e aktivàciaqe, suportò vaś buti.	Kritikano problemo	Hačardo e limitàciença	Dosta, numaj si than vaś lačharipen	Dosta, numaj si than vaś lačharipen

Sastipasko žutipe

Problemura thaj kondicie	Importanca:	Determinisardo katar strategia:	Mesura vaś o lačharipen:	Definisarde cilura:
Exkluzia katar o publikano sastipasko siguripe (inkluzivno e manuša bi themesko, e trito themeske citizentura vaj e mobilne EU-eske citizentura).	Irelevantno			
O bilačo furnisaripe/avazipe e sastipaskere servisurengo (inkluzivno bi-lačhipe e lovengo te pokinen pes e sastipaskere koštura katar e korkore resurse).	Signifikantno	Hačardo e limitàciença	Dosta numaj e šajutnimatendar lačharipen	
Limitirime akceso ki akutno žutipe	Irelevantno			
Limitirime akceso ko primarno žutipe	Tikno problemo	Dosta identificirime thaj analizime	Sar trubul	
Limitirime akceso ki prenatalno thaj postnatalno žutipe	Irelevantno			
Omezený přístup k informacím o zdraví	Baro problemo	Hačardo e limitàciença	Dosta numaj e šajutnimatendar lačharipen	Dosta numaj e šajutnimatendar lačharipen
Nasul drom karing preventivno žutipe (vakcinacia, preventivno egzaminacia, screeningura, vazdipe	Signifikatno problemo, numaj pe rig e rromane populaciaki,			

e džanglipnasko) vash sasto trajjo)	servisura thaj resurse naj len			
Nasul akceso ki sexualno/reproduktiv no sastipasko zutipe thaj familijako planiripe e servisurenge	Signifikatno problemo, numaj pe rig e romane populaciaki, servisura thaj resurse naj len			
Specifična bariere pala maj lačo sastipasko araxhipnasqo araxhipnasqo žutipen vaś e vulnerabilo grupe sar so si maj phure Rroma, Rroma disabilitetosar, LGBTIQ+ thaj aver manusha.	Baro problemo	Irelevantno	akana numaj na dosta	akana numaj na dosta
Diskriminacia/anti- ciganizmo ande sastipasko zutipe (eg. segreguime servisura, zorasa sterilizacia).	Baro problemo		Dosta numaj e śajutnimatendar lačharipen	Dosta numaj e śajutnimatendar lačharipen
Na-pindžarde historikane bi-lačhipa sar so si e zorasa sterilizacia.	Kritikano problemo	Dosta identificirime thaj analizime	Sar trubul	Mishto definime relevantne cilura
Na-egaliteta ande mesura te maren pes thaj te arakhen pes potencialno nasvalimaske epidemie ande marginalizirime vaj dur thana.	Kritikano problemo	Phendo numaj na dosta analizime	Prezento numaj na dosta	Prezento numaj na dosta
Maj bari mortaliteta ande mashkarune bershenge manusha ande relacia e generalno populaciassa	Kritikano problemo	Irelevantno	Si xasardo	Si xasardo
Tikno intereso pala sastipe thaj sasto trajjo ande romane komunitetura.	Kritikano problemo	Irelevantno	Si xasardo	Si xasardo

Khera, esencijalne servisura, thaj enviromentikano justicia

Problemura thaj kondicie	Importanca:	Determinisardo katar strategia:	Mesura vaś o lačharipen:	Definisarde cilura:
---------------------------------	--------------------	--	---------------------------------	----------------------------

Nasul fizičko sekuritato e kherengo (phabardo vaj ćorre khera"	Kritikano problèmo	Haćardo e limitàciença	Adekvatno numaj si than te laćharel pes	Adekvatno numaj si than te laćharel pes
Naj akceso ki pipeski pani	Irelevantno			
Bi-aştipen te avel akceso ki sanitàcia	Irelevantno			
Bi-akceso ki elektrika	Irelevantno			
Limitirime vaj bi-ażutipnaski publikani ćorri kolekcia	Irelevantno			
Restriktirime šajutnipen vaś o tato (e familie naśti te tato sa e sobe/sa e vràme kana si trubujipe) vaj o solido ćororipe savo si kerdo vaś o tato	Signifikantno problemo - solidno ćororipe	Haćardo e limitàciença	Adekvatno numaj si than te laćharel pes	Adekvatno numaj si than te laćharel pes
Bi-sigurnipe e butjako (e legalne titlora na si klaro thaj sekurno)	Irelevantno			
Naj vaj limitirime akceso ki socialo khera	Kritikano problèmo	Identifikuime thaj analizime dosta mishto	Adekvatno	Relevantno ciljora mishto definime
Buteder manuša (Si than/soba e familienge)	Kritikano problèmo			
O dolgo ande relacia e kherenca pe nivelura save shaj te keren te avel avri shudino khera ande segregirime beśimata/mahalura	Kritikano problèmo	Identifikuime thaj analizime dosta mishto	Adekvatno numaj si than te laćharel pes	Adekvatno numaj si than te laćharel pes
Kher ande informalne vaj ilegalne beśimata/kvartali	Kritikano problèmo	Identifikuime thaj analizime dosta mishto	Adekvatno	Relevantne cilura definime
Expozicia karing e phare faktora (te trajis ande thana save si phangle e naturalne katastrofenca vaj thana save si	Tikno problèmo	Xatårdo thaj analizime dosta		

phare vash e enviromentia)				
Limitirime vaj bi-akceso ko publikano transporto	Irelevantno			
Limitirime vaj bi internetosko akceso (eg., publikane internetoske akcesoske thana ande deprivirime thana, thana save naj phangle e internetoske bare bandasa)	Tikno problèmo	Na si relevantno vaś i stràtègia		
Limitirime vaj bi-akceso k-e zeleno thana	Irelevantno	Na si relevantno vaś i stràtègia		
Limitirime vaj bi internetosko akceso (eg., publikane internetoske akcesoske thana ande deprivirime thana, thana save naj phangle e internetoske bare bandasa)	Kritikano problèmo	Identifikuime thaj analizime dosta mishto	Adekvatno	Relevantne cilura definime
Limitirime ja bi akceso ko zeleno thana	Irelevantno			
Roma avri shudine katar enviromentiaki demokratia	Tikno problèmo	Na si relevantno vaś i stràtègia		

Suporto pal-o inkomesti (sociàlo protekcia)

Problemura thaj kondicie	Importanca:	Determinisardo katar strategia:	Mesura vaś o lačharipen:	Definisarde cilura:
O baro riziko vash čororipe thaj materialno thaj socialno deprivacia	Kritikano	Identifikuime thaj analizime dosta mishto	Adekvatno	Relevantno ciljora mishto definime
E programura pala suporto e lovengo naśti te garantuin jekh akceptuime nivelo e minimalno	Formalno, na si problemo soske o zakono phenel o minimalno nivelo e lovengo numaj o drom e	Xatårdo e limitàciença	Adekvatno numaj si than te lačharel pes	Adekvatno numaj si than te lačharel pes

loveno pala sako kher	relevantno governoske ofisurenge si butivar kritikano problematikano			
Limitirime akceso ki sxema vash o suporto e loveno (tikno džanglipe, bariera e administrativne pharipaski, stigma phangli)	Signifikànto problèmo	Xatārdo e limitàcienga	Adekvatno numaj si than te lačharel pes	Adekvatno numaj si than te lačharel pes
Na-efikasne eligibilitetosqe règule (lače kerdo means-testing siguril ke kodola saven trubul suporto šaj te len les; e kondicie vaš rodipen e butāqo sigurin i motivacia te irinen pes k-i buti)	Kritikano problèmo	Xatārdo e limitàcienga	Adekvatno numaj si than te lačharel pes	Adekvatno numaj si than te lačharel pes
Tikni fleksibilita e programurenqi vaš o suporto e inkomesqo vaš te adreisarel pes e paruvdine kondicie e khereske	Kritikano problèmo	Xatārdo e limitàcienga	Adekvatno numaj si than te lačharel pes	Adekvatno numaj si than te lačharel pes
Diskriminacia katar e agencie save keren menadžmento e programurenge pala suporto e loveno	Kritikano problèmo	Xatārdo thaj analizime dosta	Adekvatno	Relevantno ciljora mishto definime
Risk of municipalities misusing income support to buy votes	Irelevantno			

Socialo servisura

Problemura thaj kondicie	Importanca:	Determinisardo katar strategija:	Mesura vaš o lačharipen:	Definisarde cilura:
Limitirime kvaliteto, kapaciteto thaj pherdo žutipe so	Signifikànto problèmo	Irelevantno	Absènto	Absènto

del pes katar e socialne				
Limitirime akceso k-e socialo servisura: tikno prinžaripen pal-e lende, tikno akceso, (sar egzàmplo, pal-e košturà vaś o phiripen) vaj limitirime disponibilitèta	Irelevantno			
Le servisura save den servisura na resen aktivno kodolenge saven si trubujipe	Irelevantno			
Limitirime šajutnipen e socialone servisureŋo te keren buti efektivno khetanes e avere agencienqe (sar egzàmplo, publikano butàqo serviso) te ažutil e kliènturen	Signifikànto problèmo	Xatàrdo e limitàcienqa	Adekvatno numaj si than te lačharel pes	Adekvatno numaj si than te lačharel pes
Diskriminacia katar e socialo servisura	Tikno problèmo	Irelevantno	Absènto	Absènto
Bi-lačhipe e programurenqo vaś te kerel pes buti e dolgosqe (te del pes konsilio thaj finansialo suporto)	Signifikànto problèmo	Identifikuime thaj analizime dosta	Adekvatno	Relevantno ciljora mishto definisardo

Protekcia e čhavorrenqi

Problemura thaj kondicie	Importanca:	Determinisardo katar strategìa:	Mesura vaś o lačharipen:	Definisarde cilura:
E čhavorrenqi protekcia na si konsiderime ando NRSF	Kritikano problèmo	Identifikuime thaj analizime dosta mishto	Adekvatno	Relevantno ciljora mishto definime
Specifično vulnerabiliteti e romane čhavorrenqo sar viktime tari	Kritikano problèmo	Identifikuime thaj analizime dosta mishto	Adekvatno	Relevantno ciljora mishto definime

violencia na sine konsiderimo				
Segreguime vaj diskriminativno chavorengo protekciako serviso dino e romenge	Kritikano problèmo	Identifikuime thaj analizime dosta mishto	Adekvatno	Relevantno ciljora mishto definime
Aktivitetura save si resle te zuraren e dada thaj e dejaki responsibilita thaj e džanglimata save naj len vaj na resen e romane dada thaj deja	Tikno problèmo	Irelevantno	Absènto	Absènto
Ilegalno praktike e čavorrenqe butăqe	Irelevantno			
Baro thaj diskriminaciako thanaripe e romane čavorengo ande anglune čavorengo arakhipnaske institucie	Kritikano problèmo	Identifikuime e limitàciënça	Adekvatno numaj si les than vaś lačharipen	Adekvatno numaj si les than vaś lačharipen
Perzistènca e bare institucienqi maj but desar e aranžàcie sar e famìlia	Kritikano problèmo	Dentifikuime e limitàciënça	Akana numaj na-i dosta	Adekvatno numaj si les than vaś lačharipen
Anglune bijavimata	Tikno problèmo			
Bariere vash registracia e qhavorengi; bi-themutnipe	Irelevantno			
Biasvalo tretmano e romane ternenge katar e siguriteta thaj e zor e zakonoski	Kritikano problèmo	Mencionime numaj na analizime dosta	Adekvatno numaj si les than vaś lačharipen	Adekvatno numaj si les than vaś lačharipen
Na-adekvatno participacia e čavorrenqi/ternengo	Signifikànto problèmo	Dentifikuime e limitàciënça	Adekvatno numaj si les than vaś lačharipen	Adekvatno numaj si les than vaś lačharipen

Promoviribe (o džanglipe) e Romane artencar, kulturako, thaj historijako

Problemura thaj kondicie	Importanca:	Determinisardo katar strategia:	Mesura vaś o lačharipen:	Definisarde cilura:
Bilačho jal bibutjako džanglipe kotar generalno populacija bašo kontribucija taro rromano arto thaj kultura ko nacionalno	Kritikano problèmo	Identifikuime thaj analizime dosta mishto	Adekvatno	Relevantne cilura lače definime

thaj evropake barvalipa				
Izkluzia e romane komunitetengo kotar e nacionalno kulturake narativura	Kritikano problèmo	Identifikuime thaj analizime dosta mishto	Adekvatno thaj si than vash laçharipe	Adekvatno thaj si than vash laçharipe
Romani historia thaj kultura naj andre andre ande skolake kurrikulum thaj sitjarimaske lila vi e romane thaj e gadzenge studentonge	Kritikano problèmo	Identifikuime thaj analizime dosta mishto	Adekvatno thaj si than vash laçharipe	Adekvatno thaj si than vash laçharipe
Bi-inkluzia e romane çhibäqi ande škòle, thaj keripe e trubuiatenqe siklärripnasqe materiälurenqo thaj resursenqo vaś o arakhipen thaj siklövipen e rromane çhibäqo	Sikavipe e çhibjako numa ko univerzitetosko nivelo tikno intereso bašo sikljovibe e romane çhibako mařkar o Roma cikno problemo			
Naïpe memorializiribe e Romane historijako prekal o fundosaripe e monumentencar, komemorativne aktivitetencar, thaj institucionaliziribe e datengo save si relevantno e Romane historijake	Baro problèmo	Xatärdo e limitàciënça	Adekvatno thaj si than vash laçharipe	Adekvatno thaj si than vash laçharipe
Na-inkluzija e Romane historijake pe sa e nivelura e edukacijake.	Kritikano problèmo	Xatärdo e limitàciënça	Adekvatno thaj si than vash laçharipe	Adekvatno thaj si than vash laçharipe

